

**Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Ústav regionálních a bezpečnostních věd**

Riziko korupce a její vnímání v České republice

Anežka Knitlová

**Bakalářská práce
2017**

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Anežka Knitlová**
Osobní číslo: **E13769**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná ekonomika a správa: Ekonomika pro kriminalisty a cel-
níky**
Název tématu: **Riziko korupce a její vnímání v České republice**
Zadávající katedra: **Ústav regionálních a bezpečnostních věd**

Zásady pro vypracování:

Cílem práce je definovat pojem korupce, analyzovat vývoj jejího vnímání českou veřejností a konfrontovat tyto výsledky s vlastním výzkumem mezi studenty Univerzity Pardubice, a to na základě rešerše a studia materiálů OECD a České republiky k tématu korupce, rešerše výzkumů STEM a CVVM k vnímání korupce v České republice, studia odborné sociologické literatury na téma kvantitativní výzkum.

Osnova:

- Definice pojmu korupce.
- Boj proti korupci, protikorupční aktivity.
- Vnímání korupce českou veřejností.
- Dotazníkové šetření: Vnímání korupce studenty Univerzity Pardubice.
- Porovnání vnímání korupce mezi jednotlivými skupinami.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: cca 30 stran

Forma zpracování bakalářské práce: lištinová/elektronická

Seznam odborné literatury:

GÖKÇEKU, Ö. and K. BENGİYAK. Peculiar dynamics of corruption: religion, gender, EU membership, and others. New Jersey: World Scientific, 2015. 155 p. ISBN 978-981-4556-97-2.

CHMELÍK, J. a Z. TOMICA. Korupce a úplatkářství. Praha: Linde, 2011. 283 s. ISBN 978-80-7201-866-6.

KOHOUT, P. Boj proti korupci: sborník textů pracovní skupiny pro boj proti korupci. 1. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky, Národní ekonomická rada vlády (NERV), 2011. 125 s. ISBN 978-80-7440-053-7.

SMITH, M. L. Vnímání a realita korupce v České republice - nové výzkumy, metody a postupy. 1. vyd. Praha: ISEA - Institut pro sociální a ekonomické analýzy, 2008. 115 s. ISBN 978-80-903316-4-8.

VOLEJNÍKOVÁ, J. Korupce v ekonomické teorii a praxi. Praha: Profess Consulting, 2007. 390 s. ISBN 978-80-7259-055-1.

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Bohuslav Pernica, Ph.D.

Ústav regionálních a bezpečnostních věd

Datum zadání bakalářské práce: 4. září 2016

Termín odevzdání bakalářské práce: 28. dubna 2017

doc. Ing. Renata Proszkická, Ph.D.
děkanka

L.S.

doc. Ing. Jolana Volejníková, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 4. září 2016

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako Školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 28. 4. 2017

Anežka Knitlová

PODĚKOVÁNÍ:

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce, Ing. Bohuslavu Pernicovi, Ph. D., za odborné vedení, poskytnuté materiály a cenné rady. Mé díky patří i všem respondentům, kteří se podíleli na empirickém šetření.

ANOTACE

Tato práce se věnuje korupci a problémům jejího vnímání, jak v obecné rovině, tak i konkrétně v České republice. Hlavním cílem je definovat pojem korupce a zmapovat situaci v České republice. Výzkumy organizací Transparency International, CVVM a STEM jsou doplněny vlastním výzkumem, jehož respondenty jsou studenti vybraných fakult Univerzity Pardubice.

KLÍČOVÁ SLOVA

Definice korupce, Boj proti korupci, Metody měření korupce, Vnímání korupce

TITLE

The risk of corruption and its perception in the Czech Republic

ANNOTATION

This thesis deals with corruption and problems of its perception, in general level and also specifically in the Czech Republic. The main objective is to define corruption and to map the situation in the Czech Republic. Research by Transparency International, CVVM and STEM are complemented by own research. Its respondents are students from selected faculties of the University of Pardubice.

KEYWORDS

Definition of corruption, Fight against corruption, Methods for the measurement of corruption, Perception of corruption

OBSAH

ÚVOD	10
1. POJEM KORUPCE A PROBLÉM JEJÍHO VNÍMÁNÍ	12
1.1. DEFINICE POJMU, SYSTEMIZACE A CHARAKTERISTIKA PROBLÉMU KORUPCE	12
1.2. BOJ PROTI KORUPCI A ZPŮSOBY JEJÍHO MĚŘENÍ	20
2. METODOLOGIE VLASTNÍHO VÝZKUMU	27
2.1. PROCES A DŮVODY VÝBĚRU SKUPINY RESPONDENTŮ	27
2.2. OBLAST VÝZKUMU, ZDŮVODNĚNÍ JEJÍHO VÝBĚRU A METODY SBĚRU DAT	29
3. ANALÝZA VNÍMÁNÍ KORUPCE V ČESKÉ REPUBLICĚ	37
3.1. VÝVOJ INDEXU VNÍMÁNÍ KORUPCE V ČESKÉ REPUBLICĚ	37
3.2. VNÍMÁNÍ RIZIKA KORUPCE ČESKOU SPOLEČNOSTÍ	39
ZÁVĚR	47
POUŽITÁ LITERATURA	50
SEZNAM PŘÍLOH	54

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Přehled korupce podle rozsahu.....	15
Tabulka 2: Řešení korupce z pohledu různých oborů	17
Tabulka 3: Podíl vybraných odvětví ekonomiky ČR na hrubé přidané hodnotě [v %] v roce 2015 a rozdělení fakult Univerzity Pardubice dle uplatnění	30
Tabulka 4: Hodnocení odvětví v rámci jednotlivých fakult Univerzity Pardubice z hlediska Indexu plátců úplatků z roku 2011	32
Tabulka 5: Porovnání odvětví ekonomiky ČR hrubé v rámci přidané hodnoty z roku 2015 a Indexu plátců úplatků z roku 2011	34
Tabulka 6: Postavení ČR ve světovém žebříčku a v rámci Evropské unie dle Indexu vnímání korupce v letech 2012–2016.....	37
Tabulka 7: Počet respondentů a jejich procentuální podíl na počtu studentů 3. ročníků vybraných fakult	41
Tabulka 8: Vnímání malé korupce studenty vybraných fakult.....	42

SEZNAM ILUSTRACÍ

Obrázek 1: Pestoffův trojúhelník a složitost vztahů v rámci korupčního prostředí	21
Obrázek 2: Model výměny generací v rámci ekonomiky ČR	28
Obrázek 3: Vývoj Indexu vnímání korupce v ČR a pořadí ve světovém žebříčku v letech 2012–2016	38
Obrázek 4: CVVM: Rozšířenost braní úplatků a korupce mezi veřejnými činiteli v ČR (2017)	40
Obrázek 5: STEM: Korupce je jedním z největších problémů naší země (2015–2016)	41
Obrázek 6: Vnímání výskytu korupce v ČR.....	42
Obrázek 7: Malá korupce z pohledu fakult: Nabídka úplatku policii za promlčení dopravního přestupku	43
Obrázek 8: Malá korupce z pohledu fakult: Financování dovolené v Karibiku z veřejných prostředků	43
Obrázek 9: Dosažení jistého pokroku při pronásledování a trestání případů tunelování, rozkrádání a korupce	44
Obrázek 10: Korupce politiků je vážným problémem naší země.....	45
Obrázek 11: Míra korupce politiků a státních úředníků je v České republice vyšší než v ostatních západoevropských zemích	45
Obrázek 12: Plán budoucího zaměstnání fakult ve veřejném sektoru.....	46

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

aj.	a jiné
atp.	a tak podobně
BPI	Index plátců úplatků (BRIBE PAYERS INDEX)
CPI	Index vnímání korupce (CORRUPTION PERCEPTIONS INDEX)
CVVM	Centrum pro výzkum veřejného umění
č.	číslo
ČR	Česká republika
DFJP	Dopravní fakulta Jana Pernera
FEI	Fakulta elektrotechniky a informatiky
FES	Fakulta ekonomicko-správní
FF	Filozofická fakulta
FCHT	Fakulta chemicko-technologická
FR	Fakulta restaurování
FZS	Fakulta zdravotnických studií
GCI	Growth Competitiveness Index
GRECO	Skupina států proti korupci
HDP	Hrubý domácí produkt
HPH	Hrubá přidaná hodnota
ICRG	International Country Risk Guide
např.	například
NATO	Severoatlantická aliance
obr.	obrázek
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
s. r. o.	společnost s ručením omezeným
tab.	tabulka
TI	Transparency International
tzv.	takzvaný
UPCE	Univerzita Pardubice
WB	Světová banka
z. ú.	zapsaný ústav

ÚVOD

Říká se, že kdyby nebylo člověka, nebyla by ani korupce. Korupce je celospolečenský problém starý jako lidstvo samo. Jeden z prvních výskytů tohoto fenoménu je datován až do antického Řecka. [11] Velkým omylem, kterého se společnost často dopouští, je domněnka, že se korupce dá vymýtit. Už z prvních vět můžeme vidět, že tomu tak není. Zcela vymýtit ji rozhodně nelze. Pravdou však je, že ji lze držet ve stadiu náhodné korupce, kde jsou pachatelé zpravidla přistiženi a potrestáni. Korupci tedy lze kontrolovat a tím dochází i k její regulaci. [16] Korupce je velmi různorodý pojem. Nelze ji vysvětlit jednou jedinou teorií či definicí. Na korupci se dá pohlížet z různých úhlů a oborů, přičemž každý úhel zahrnuje jiné aspekty. My se zaměřujeme především na korupci z pohledu sociálního problému. Korupce je problém zakořeněný v celé společnosti a narušuje tak její zdravý vývoj. [12] Tento úhel skrývá i složitost boje proti korupci. Její součástí je totiž zjišťování vnímání jednotlivých subjektů, které často nejsou ochotné uvádět upřímné odpovědi a názory. Utajování informací o korupčním jednání je přímo cílem účastníků se subjektů, především z důvodu trestnosti korupčního činu nebo obavy ze špatné pověsti v rámci společnosti.

Z pohledu expertního hodnocení vnímání korupce v České republice nemůžeme aktuální situaci považovat za utěšenou, i když došlo k určitým pokrokům. Každá z vlád ČR měla v době svého působení strategii boje proti korupci, dle výsledků ale ne úplně efektivní. Jistý pokrok byl zaznamenán až v roce 2014, který byl pravděpodobně způsoben i nátlakem Skupiny států proti korupci GRECO. Domníváme se, že se situace může změnit k lepšímu, jestliže se změní k lepšímu i česká společnost. Zavádění protikorupčních kurzů do rámce vzdělávacích programů by mohl být dobrým začátkem v budoucí regulaci korupce v české ekonomice a jejích jednotlivých odvětvích. Tento počin je jedním ze zásadních bodů v boji proti korupci, který je uveden v Akčním plánu boje s korupcí na rok 2017 [38]. Kdyby v ekonomice došlo k obměně generací, tedy mladá generace protikorupčně smýšlejících by vyměnila aktuálně působící generace, mohlo by dojít k pozitivním změnám. Ovšem i mladí lidé mají sklon ke korupci, proto je nutné zmapovat jejich vnímání a postoje k tomuto fenoménu. Sama jsem se zúčastnila kurzu Aktivity proti korupci, i výzkumu ohledně zjištění postoje ke korupci před a po absolvování kurzu. To mě inspirovalo ve výběru daného tématu i vedoucího práce.

Cílem této práce je definovat pojem korupce a zmapovat vývoj jejího vnímání v České Republice. Výzkumy agentur STEM a CVVM jsou doplněny dotazníkovým šetřením, které je zaměřené na vnímání korupce studenty Univerzity Pardubice.

Náš výzkum vychází z teorie zmíněných protikorupčních kurzů, díky nimž je možné získat nový pohled na věc, uvědomit si rozdíly mezi malou a velkou korupcí, jako např.: bonboniéra zdravotní sestře, úplatek policii za promlčení dopravního přestupku versus financování dovolené v Karibiku z veřejných prostředků atp. Našimi respondenty jsou studenti Univerzity Pardubice, u kterých předpokládáme, že se během studia naučili chovat a jednat nekorupčně. Absolventy vysoké školy bereme jako budoucí pracovníky, kteří budou vstupovat do korupčního prostředí a většina z nich má šanci někdy v budoucnosti zastávat vedoucí funkce. S ohledem na tyto předpoklady si pokládáme otázku: „*Můžou absolventi vysoké školy ovlivnit korupční prostředí a budoucí situaci v ČR, nebo toto prostředí ovlivní je?*“ Jistě že nemůžeme počítat s tím, že protikorupční kurz je v současné době samozřejmostí každé fakulty. Předpokládáme však, že studenti již mají osvojené určité hodnoty získané výchovou a vysoká škola je pouze rozvíjí. Je tedy nutné zjistit postoj studentů ke korupci. Dostáváme se tak k **výzkumné otázce č. 1**: „*Jak korupci vnímají studenti Univerzity Pardubice?*“ Jejich vnímání se může lišit v závislosti na oborech, které studují, proto **výzkumná otázka č. 2** zní: „*Jaký je rozdíl ve vnímání korupce mezi vybranými fakultami?*“ V rámci našeho výzkumu také porovnáváme skupinu, která protikorupčním kurzem prošla a která naopak ne. Dostáváme **výzkumnou otázku č. 3**: „*Jak se liší vnímání korupce studentů, kteří prošli protikorupčním kurzem a těch, kteří jím neprošli?*“ V neposlední řadě se také zabýváme otázkou věkových skupin a pokládáme **výzkumnou otázku č. 4**: „*Jaký je rozdíl mezi vnímáním korupce studenty UPCE a vnímáním korupce celou společností?*“

První část práce se zabývá pojmem korupce a problémům s ní spojených. Úvodní část zasvěcujeme definicím, charakteristice korupce a konceptu tohoto fenoménu z pohledu různých oborů, který potvrzuje odlišnost jednotlivých definic korupce, tvořených na různých úrovních. Dále se zmiňujeme o korupci jako o celospolečenském problému. Tento koncept vysvětlujeme pomocí čtyř základních hledisek, týkajících se teorie sociálního problému. Neopomínáme ani otázku boje proti korupci a způsoby jejího měření. Druhou část práce věnujeme metodologii vlastního výzkumu, hypotézám a výzkumným otázkám, kde popisujeme proces a důvody výběru respondentů, stejně tak i oblasti výzkumu. Třetí část je věnována analýzám. V rámci expertního hodnocení graficky znázorňujeme vývoj Indexu vnímání korupce (CPI) v České republice a mapujeme, jak si ČR stojí v celosvětovém žebříčku. Z oblasti hodnocení korupce v rámci obyvatel se věnujeme analýze vnímání korupce v rámci našeho výzkumu týkajícího se studentů Univerzity Pardubice.

1. POJEM KORUPCE A PROBLÉM JEJÍHO VNÍMÁNÍ

Korupce je považována za celosvětový fenomén a zároveň problém přežívající po tisíciletí ve všech možných oblastech. Pojem korupce není přesně a jednotně definován, a proto jej lze charakterizovat několika způsoby. Důvodem různých pohledů na problematiku je zahrnutí velkého množství aspektů, které nelze jedinou definicí zachytit. Každý jedinec na tento fenomén pohlíží z jiného úhlu, přikládá k němu jiné významy a faktory, a v tom se právě jednotlivé definice liší. Abychom pochopili samotný pojem a jednotlivé korupční problémy, je nutné si uvést několik těchto definic a charakteristik. V okamžiku vysvětlení jádra problému se přesouváme k složitosti boje a způsobům měření korupce.

1.1. Definice pojmu, systemizace a charakteristika problému korupce

Problém korupce se skrývá již v samotném vysvětlení pojmu, se kterým se musí vyrovnat každá studie. [27] Původ slova vychází z latiny. Jeho základem je slovo *rumpere*, což v překladu znamená zlomit či rozlomit. Samotný výraz *corruptus*, v překladu jako zvrácený, zvrhlý nebo podplacený pak představuje následek nekalého jednání. [15] Tyto informace nám však k jasné představě o pojmu korupce moc nepomůžou. Je nutné si korupci definovat. To ovšem není tak jednoduché, jak se zdá. Už v úvodu jsme hovořili o různorodosti korupce. Tento fenomén má více podob, záleží na úhlu pohledu, kterým se na tento pojem díváme.

Z pohledu Občanskoprávní úmluvy proti korupci, která byla přijata Radou Evropy a ratifikovaná Českou republikou v roce 2003, je na korupci nahlíženo jako na „*přímé či nepřímé vyžádání, nabídnutí, předání nebo přijetí úplatku či jakékoliv jiné nepřípustné výhody nebo vyhlídky na ně, které narušují řádné plnění jakékoliv povinnosti nebo jednání vyžadovaného od příjemce úplatku, nepřípustné výhody nebo vyhlídky na ně.*“ [37]

Doc. Radim Roudný [26] na s. 8–9 nabízí hned tři varianty definice korupce. První z definic zní takto: „*Korupcí je delikt, kdy osoba, která vystupuje jako činitel nebo zaměstnanec orgánu moci zákonodárné, výkonné a soudní, nebo fyzická či právnická osoba, na kterou byla některá výkonná práva delegována, v souvislosti se svým postavením obstará za výhodu jiné fyzické či právnické osobě výhodu jinou.*“ Tato definice je brána z pohledu veřejné správy. S odkazem na fakt, že korupční jednání se neděje pouze v rámci veřejného sektoru, nám Roudný nabízí druhou definici, která navíc zahrnuje všechny tři zúčastněné subjekty. „*Korupcí rozumíme jednání, kdy jsou nabízeny či realizovány výhody při transferech a komunikacích dvou subjektů (korumpujícího a korumpovaného), které nevyplývají z běžných tržních, zákonných a etických pravidel. Poškozován je třetí subjekt,*

který může být jeden, či skupina, komunita, subjektů. “ Třetí a poslední Roudného definice korupce má být zjednodušenou formou těch předchozích: „Korupce je jednání, kdy fyzická či právnická osoba v souvislosti se svým postavením obstará za výhodu jiné fyzické či právnické osobě výhodu jinou a při tom porušuje tržní, zákonná či etická pravidla. “ [26]

Nejjednodušší verzi definice, původně vytvořenou Světovou bankou, nabízí nezisková organizace Transparency International, podle které lze korupci definovat jako *„zneužití svěřených pravomocí za účelem získání nezaslouženého osobního (soukromého) prospěchu.“* [37] Zjednodušeně řečeno, korupce je *„zneužití svěřené moci pro soukromé obohacení.“* Z této definice, kterou Smith [27] komentuje na s. 9, budeme vycházet. Zahrnuje totiž základní znaky, které potřebujeme k pochopení pojmu.

Ze všech definic je jasné, že korupci může páchat pouze člověk. Jedná se o klíčový bod, protože kdyby nebylo člověka, nebyla by ani korupce. Dalším atributem je zneužití pravomoci, která byla osobě v rámci její funkce svěřena. Z toho vychází poslední znak, kterým je soukromý zisk nebo výhoda vyplývající z daného jednání. Jedna strana, která disponuje danou pravomocí, získá výhodu nad rámec svého platového ohodnocení. Druhá strana získá výhodu, které by jiná osoba běžnou (legální) cestou nedosáhla. Samozřejmě že i další znaky, vyplývající z definic, mají svou důležitost. Nás ale zajímá především člověk, u kterého všechno začíná. V návaznosti na tento fakt můžeme korupci charakterizovat i pomocí vývojových stadií popisujících proces pronikání korupce do společnosti. Rozlišujeme čtyři stadia:

- náhodné korupce,
- spontánně regulované korupce,
- organizované korupce,
- systémové korupce.

Tímto rozdělením se zabývá více publikací, jako např. [14][15]. Obě se však opírají o publikaci sociologa Friče [11], konkrétně o první kapitolu s názvem Korupce jako sociální fenomén. Proto i my využijeme tento zdroj k vysvětlení jednotlivých stádií korupce.

Stadium náhodné korupce se vyznačuje drobným úplatkářstvím za účasti určitých osob nebo malých skupin. Toto stadium ještě neobsahuje regulaci korupce ustálenými právními normami. Společnost preferuje udržení dobré pověsti před krátkodobými finančními výhodami. Díky dobře fungujícímu kontrolnímu mechanismu je korupční jednání snadno

odhaleno a patřičně potrestáno, což také pomáhá odradit další potenciální pachatele mající sklon k podobným činům. Korupční činy jsou tedy v tomto stadiu ojedinělé. [11]

Stadium spontánně regulované korupce nastává tehdy, kdy kontrolní mechanismus přestává být plně funkční. Korupce už není ojedinělá, stává se pravidlem téměř ve všech společenských oblastech. Proto bylo nutné nastolit neformální korupční normy a sankce. Regulace korupčního jednání byla zcela spontánní. Postupem času se normami začalo řídit celé společenství. [11]

Ve **stadiu organizované korupce** se tento jev postupně přeměňuje v dobře promyšlený organizovaný zločin. Základem jsou komplikované sociální vazby subjektů a jejich dělba práce. Účastníci korupčního jednání se snaží o odstranění velkého počtu konkurentů a zajištění co nejvyšších zisků. Samozřejmě nezapomínají ani na pojištění korupčního rizika, které jim hrozí. Hojně využívanou metodou je vydírání. Dochází ke značné institucionalizaci korupce. Zainteresováni jsou především nejvyšší představitelé státní správy, politické sféry a klientské sítě. [11]

Stadium systémové korupce můžeme považovat za vyšší stupeň organizované korupce. Korupční chování se stává nedílnou součástí státní správy a politické sféry. Jejich fungování bez korupce už je takřka nemožné. Jsou zřizovány speciální orgány, jejichž prvotní funkce je skryté vybírání úplatků. Co se týče systému, z veřejné sféry se v podstatě stává soukromá, hlavním účelem je maximalizace zisku, který putuje do „kapsy“ vedoucích představitelů. Výsledkem je vznik tzv. korupčního státu. [11]

Stejně jako jsou odlišné definice korupce, tak ani její třídění není jednotné. Různé odborné publikace nabízejí různé pohledy na členění tohoto fenoménu, používají odlišná hlediska a kritéria nebo uvádějí jednotlivé druhy bez ohledu na to, do jaké skupiny patří. S odkazem na danou flexibilitu třídění, kterou jsme zmínili, Horník [14] na s. 35 nabízí třídění korupce *„podle rozsahu, oblasti výskytu, cílů a motivů, územních účinků, místa výskytu nebo podle aktivity subjektu podílejícího se na korupci.“*

Podle rozsahu dělí korupci na malou a velkou. Jak můžeme vidět v **Tabulce 1**, do malé, neboli bagatelní, korupce řadíme úředníky s omezenou pravomocí. Typickým příkladem může být dopravní policie, kterou se řidiči snaží uplatit za účelem smazání přestupku, kterého se dopustili. Nebo naopak, policista vyžaduje úplatek po řidiči. Když to vezmeme z jiného soudku, bagatelní korupce zahrnuje také pozornosti v podobě bonboniéry, kávy nebo květin (typický příklad pro oblast zdravotnictví). Jak dobře víme, korupce není jen o finančních částkách, ale také o věcných darech nebo poskytnutí služeb. Bagatelní korupce se vyznačuje

větším počtem účastníků a spíše drobnými úplatky. Oproti tomu velká korupce zahrnuje mnohonásobně vyšší částky, její výskyt je méně častý než u bagatelní korupce a účastníky jsou většinou vysoce postavení veřejní/političtí představitelé. Jako příklad můžeme uvést ovlivňování zákonů nebo veřejných zakázek, zpronevěru atp. [7][14]

Tabulka 1: Přehled korupce podle rozsahu

	Malá korupce	Velká korupce
Na koho míří	malí úředníci, zdravotníci	političtí představitelé
Množství účastníků	velké	malé
Výše úplatků	malá	velká
Frekvence výskytu	velká	malá

Zdroj: Zpracováno podle [7][14]

Podle oblasti výskytu se může jednat o korupci ve veřejném či soukromém sektoru nebo také v politice. Dále se můžeme s korupcí setkat v různých odvětvích, jako je např. stavebnictví, zdravotnictví a sport. Pozor na záměnu s hlediskem korupce **podle místa výskytu**, které nám nabízí tři základní modely, a to asijský, latinskoamerický a africký. Dále tu máme členění **podle územních účinků**, kde se rozlišuje korupce vnitrostátní, mezinárodní a nadnárodní. [14][39]

Členění **podle cílů a motivů** je spojené především s příbuzenskou a ziskovou korupcí. Příbuzenská korupce se vyskytuje zejména v rozvojových zemích, kde dochází k protlačování nebo dosazování příbuzných na vedoucí posty. Ovšem není vyloučeno, že se nemůže objevit i ve vyspělých zemích. Tento jev můžeme označit jako nepotismus. Ziskovou korupci můžeme naopak najít ve vyspělejších ekonomikách, zejména v západních zemích. V tomto případě dochází ke zneužívání a porušování stanovených norem za účelem soukromého zisku. [14][25]

Poslední hledisko, **podle aktivity subjektu podílejícího se na korupci**, operuje s mírou aktivity subjektu a nabízí nám dělení na aktivní a pasivní korupci. Aktivní korupce zahrnuje subjekt, který slibuje či nabízí úplatek. Naopak subjekt pasivní korupce zmíněný úplatek vyžaduje, očekává nebo přijímá. [14]

Bez ohledu na předchozí třídění podle hledisek jsou uváděny další druhy korupce jako:

- peněžní,
- byrokratická,
- politická,
- legální,
- ilegální.

Peněžní korupce, nazývaná také jako prostá, je považována za bagatelní typ korupce. V podstatě můžeme říct, že se jedná o úplatkářství, které je typické pro oblast působení veřejné správy (městské úřady, celní úřady, policie atp.). Ve vztahu soukromé a úřední osoby se jedna strana snaží o získání povolení, licence nebo prominutí přestupku a druhá strana usiluje o maximalizaci zisku nad rámec svého pracovního ohodnocení. Typickým příkladem jsou úplatky v rámci dopravních přestupků, kdy se řidič snaží uplatit policii pro zrušení, nebo alespoň zmírnění postihu. Pravděpodobnost výskytu úplatkářství se snižuje ve státech, které jsou ekonomicky, právně a morálně stabilní. [8]

Byrokratická korupce se vyznačuje účastí úředníků, kteří mají různé postavení i zaměření. Pracovníci úřadu, kteří odmítají korupční jednání, bývají kvůli nepohodlnosti přemístěni na jiné oddělení, nebo dokonce i propuštěni. Mezi získanými výhodami se objevují veřejné informace, vydávání a udělování povolení, licencí či koncesí. Tento druh korupce můžeme navíc rozlišit na dva další typy korupce, a to na soutěžní a organizovanou. Organizovaná je méně častá, ale vyznačuje se vyššími hodnotami úplatků. Je považována za centralizovanou korupci, kdežto soutěžní korupce je naopak decentralizovaná. Stejně jako u peněžní korupce i byrokratickou můžeme zařadit do malé (bagatelní) korupce. [7][8]

Oproti tomu **politickou korupci**, která se většinou vyznačuje vzájemnými vztahy mezi úředníky a politiky, už řadíme do korupce velké. Předmětem mohou být finanční úplatky, vzájemné služby, získávání lepšího postavení, hodnotné dary, aj. V případě, že se jedná o korupční vztah mezi politikem a občany, může být předmětem plnění udělování licencí či povolení, zisk výhodných kontaktů či veřejných zakázek. Ze strany politiků může jít o získání většího vlivu nebo větší občanské podpory v rámci voleb. [5][8]

Mnoho lidí se domnívá, že korupce je ryze ilegálním jednáním. Avšak existuje i **legální korupce**, která se vyznačuje nepřímým porušením zákona. Jak jistě všichni tušíme, právní normy nejsou úplně dokonalé, a proto se občas najde možnost, jak zákony obejít a vyhnout se postihu. **Ilegální korupce** musí být jasně popsána, aby bylo viditelné, který zákon byl porušen a jak může být pachatel potrestán. [7]

Dalším problémem korupce je vysvětlení rozdílů definic mezi jednotlivými zeměmi, a to především díky nedostatku komunikace napříč různými obory. To se týká zejména těch oborů, které vytvářejí podstatné množství příspěvků, aniž by přitom poskytly jednotnou teorii vysvětlující jak se korupce vyvíjí a jak je kontrolována. V rámci těchto teorií uvedla Mungiu-Pippidi [21] dvě možnosti. První teorie říká, že pokud jsou normy morálně jednotné a korupce znamená odchýlení od těchto norem, pak má smysl postavit takovou strategii, která bude

v tomto ohledu korupci kontrolovat. V druhém případě se teorie nevyznačuje morální jednotností, naopak dává přednost dílčím zájmům před zájmy celku, proto také zahrnuje velké množství různých počinů státní správy. Z tohoto hlediska jsou namísto klasické normotvorby upřednostněny politické reformy. [21]

Jednotlivé obory, které můžeme vidět v **Tabulce 2**, zkoumají a definují korupci zcela odlišně. Jak můžeme vidět, každý obor řeší tento problém na jiné úrovni, z pohledu vlastních zájmů a především každý obor upřednostňuje jinou metodu šetření. Pro příklad: kriminalistika dává přednost metodě soudního šetření nebo analýze sociálních sítí, teorie rovnováhy zase využívá teorii her nebo experimentální šetření a sociologické obory upřednostňují analýzu průzkumu veřejného mínění. [21]

Tabulka 2: Řešení korupce z pohledu různých oborů

Obor	Úroveň definování a studie problému
Kriminalistika	Individuální/skupinová
Státní rozvoj/kvalita institucí	Národní
Teorie rovnováhy	Individuální
Organizace	Skupinová
Hospodářská politika	Národní/sectorová
Sociologie	Kombinace individuální a národní

Zdroj: [21]

Volba definic korupce ovlivňuje všeobecné závěry studií i závěrečný úsudek v reálném životě. Proto je kladen důraz na jejich používání. Často totiž dochází k uchopení problému v rámci národní úrovně, ale nakonec dojde k vytvoření definice, která zahrnuje nižší úroveň, které se zabývají konkrétními zájmy v rámci svého oboru. Jedná se o velké pochybení, protože z těchto jednotlivých definic nemůžeme vytvořit definici v národním kontextu. [21]

Ke všem faktům je nutno říct, že korupce je vnímána především jako celospolečenský problém. Již v úvodu jsme korupci popsali jako sociální problém zakořeněný v celé společnosti. Je to jev, který se může vyskytovat, a často také vyskytuje, v běžném každodenním životě, a to v různých formách. Dané formy korupce se vyskytují od méně závažných až po ty více závažné, hraničící se zákonem a ohrožením bezpečnosti blízkého či širšího okolí. S korupčním jednáním se může lidský jedinec setkávat již od svého dětství, kdy pouhé lízátko jako protislužba za nějakou činnost nebo jen svědectví korupčního jednání může ovlivnit jeho chování v dospělém životě a tím ohrozit celou společnost. Z určitého pohledu je korupční jednání pro lidského jedince vlastně přirozené. Každý se snaží získat

výhody, ať už pro sebe nebo pro své blízké. Frič [11] ve své publikaci na s. 9 říká, že „*každý je úplatný, záleží jen na výši nabízené částky.*“ Dochází zde ke střetu zájmů subjektivního myšlení a objektivního myšlení, kdy se jedinec rozhoduje, zda obětuje „*zdraví*“ společnosti pro svůj vlastní užitek, či ne. Podle Karla Petrovského, autora knihy *Korupce po česku*, je korupční jednání přirozenou reakcí na nefunkčnost něčeho, což má na druhou stranu fatální důsledky z pohledu důvěry či nedůvěry v celý státní systém, demokracii, férovou soutěž, právní řád, morální zásady a tak podobně. Samozřejmě je nutné uvést, že korupční jednání se nevyskytuje pouze v demokratickém prostředí, ale i v totalitních režimech. I proto můžeme říct, že se jedná o celospolečenský problém, který je životaschopný v jakémkoli prostředí a jakémkoli čase. [25]

Sociální problém můžeme definovat jako situaci, ve které velké množství lidí pociťuje ohrožení jejich životních podmínek. Tato situace vzniká díky nevhodnému chování jiné početné skupiny lidí a je považována za nežádoucí, a to především z morálního hlediska. Problém zpravidla nevzniká přičiněním jen jedné osoby. [12]

S odkazem na amerického autora I. S. Nye korupci z pohledu sociálního problému ve svých publikacích uchopili a vysvětlili Frič [11] a Chmelík s Tomicou [15], a to za pomoci čtyř základních přístupů:

- korupce jako deviantní chování;
- korupce jako patologické chování;
- korupce jako chování maximalizující zisk;
- korupce jako sociální dezorganizace.

Korupce jako deviantní chování je prvním z hledisek, které vychází z definice amerického autora I. S. Nye. Ten korupci charakterizuje jako „*chování, které se z důvodu dosahování soukromých osobních, rodinných, úzce skupinových finančních anebo statusových zisků odchyluje od formálních povinností vyplývajících z veřejné role anebo přestupuje normy proti výkonu určitého typu soukromého vlivu*“ (citováno také Fričem [11] na s. 13). Z této definice vyplývá, že ne každé deviantní chování se považuje za korupci. V případě, že deviantní chování zahrnuje zneužívání postavení ve veřejné funkci za účelem vlastního prospěchu, pak můžeme tvrdit, že se o korupci jedná. Uvedená definice také zachycuje, co je deviantní chování, které můžeme definovat jako odchýlení od určitých norem. V záležitosti korupce můžeme hovořit o právním řádu, který vymezuje, co je korupční čin

a co ne. Dále také můžeme uvést regulaci speciálními pracovními předpisy a pravidly nebo normy slušného chování. [11][15]

Druhým hlediskem je **korupce jako patologické chování**. Patologické chování oproti tomu deviantnímu nezávisí přímo na stanovených normách, přednost se dává žebříčku hodnot a způsobu chování v určité situaci. Podle Friče ([11], s. 15) je korupční chování „*patologické, protože ti, kteří je takto označují, jsou toho názoru, že je nezdravé, narušuje normální, přirozený stav věcí, zkrátka je škodlivé nejen pro zúčastněné, ale i pro celou společnost.*“ Klíčovým bodem je tedy veřejný zájem, který je korupčním jednáním často poškozován. Proto je i boj s korupcí v zájmu celé společnosti. Na druhou stranu se veřejný zájem těžko jednotně definuje a proto je složité odhadnout, na kolik byl vlastně poškozen. [11]

Korupce jako chování maximalizující zisk se opírá o tržní definici korupce autora van Klaverena, který se snažil odstranit normativní (první hledisko) a hodnotový (druhé hledisko) rámec. Podle van Klaverena (citováno také Fričem [11] na s. 17) můžeme mluvit o korupci v případě, že „*veřejný činitel považuje svůj úřad za obchod (byznys), jehož zisk se snaží maximalizovat. Tak se tento úřad stává jednotkou maximalizující zisk. Míra jeho příjmu pak už nezávisí na etickém ohodnocení jeho užitečnosti pro společné dobro, ale na situaci na trhu a jeho talentu nacházet bod maximálního zisku na křivce veřejné poptávky.*“ Tato definice se stala předmětem velké kritiky, protože by podle ní každé chování maximalizující zisk mělo být považováno jako korupční. [11][15]

Posledním hlediskem je **korupce jako sociální dezorganizace**, které říká, že korupce funguje ve vlastním sociálním systému. Tento systém má svá vlastní pravidla, mechanismy a normy, a dohromady tvoří tzv. korupční klima, které ovlivňuje chování jednotlivce. Tím se dostáváme k faktu, že za korupci není zodpovědný pouze jednatel nebo soubor jednotlivců, ale celý sociální systém, díky němuž tento fenomén přechází z generace na generaci a drží se tak stále na výsluní. Pokud se zbavíme jednotlivce, u kterého jsme odhalili korupční jednání, nemáme vyhráno. Frič [11] to na s. 20 popsal jako „*metodu vyhazování shnilých jablek.*“ Jestliže prostředí zůstane nezměněno, nový jedinec se postupem času začne chovat stejně jako jeho předchůdce. Problém je, že v této fázi se nabídka i přijetí úplatku bere jako běžná aktivita, projev slušnosti, který se očekává. Korupční společnost vnímá odmítnutí či nenabídnutí úplatku jako urážku a porušení korupčních norem, což je pro ni nemyslitelné. [11][15]

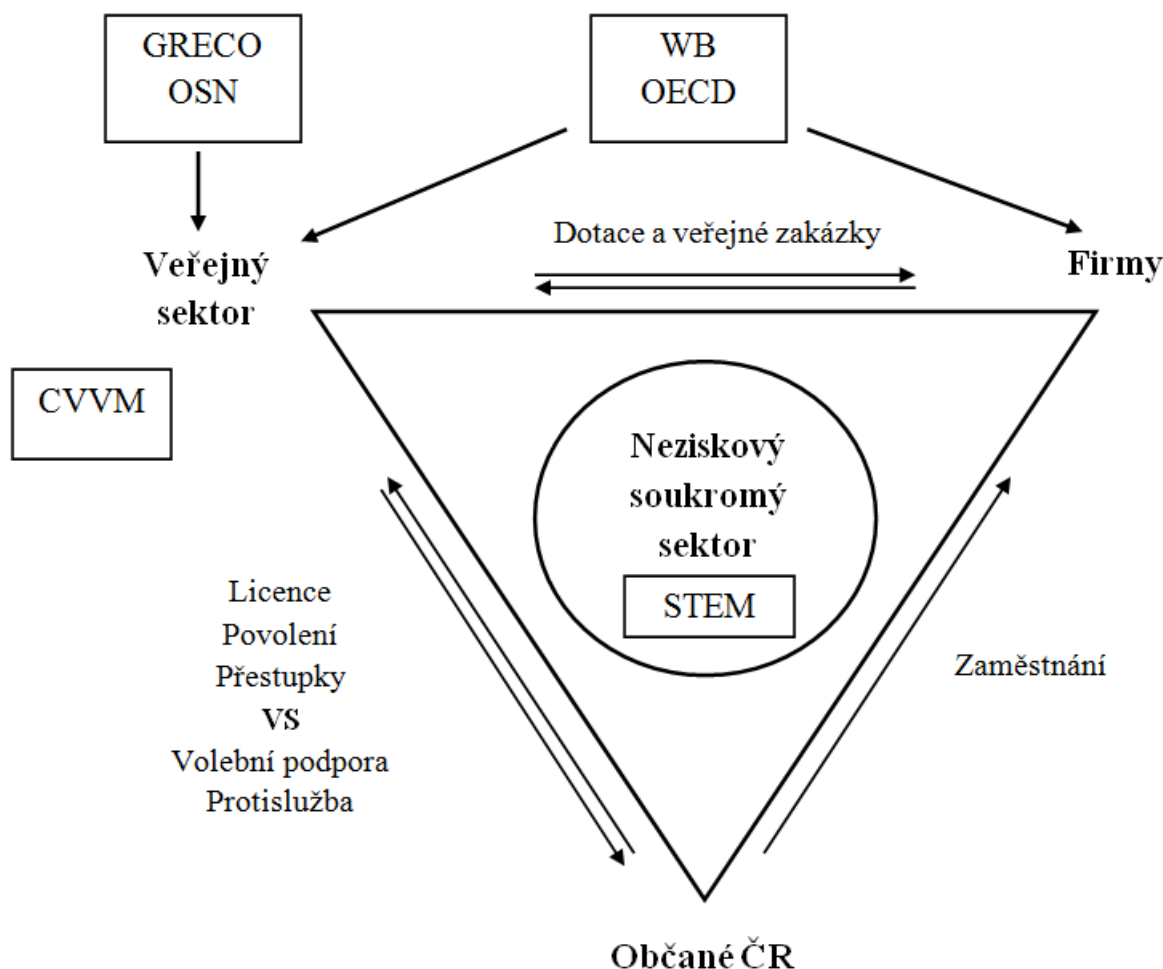
1.2. Boj proti korupci a způsoby jejího měření

O účinnosti boje proti korupci se často polemizuje. Pavel Kohout [17] říká, že boj proti korupci je marný v okamžiku, kdy je korupce dobře provedená a tudíž nepostižitelná. Stejně jak Klitgaard [16] ve své publikaci zdůrazňoval, že korupci nelze vymýt, lze ji pouze kontrolovat a regulovat, tak i Kohout [17] uvádí možnost výrazného omezení korupce, a to pomocí preventivních nástrojů. Těmito nástroji myslí například omezení veřejných výdajů na výši, která je nezbytná. Další možností je zavedení mechanismu schvalování na principu odbornosti. Tento nástroj se týká především velkých projektů a schvalování zákonů, kde by měla fungovat maximální transparentnost, která by mohla být dosažena veřejným posudkovým řízením. Kohout však vidí problém ve velikosti českého prostředí, v jejímž rámci se v podstatě zná každý s každým. Proto je podle něj nutné přizvat ke klíčovým projektům nezávislé odborníky ze zahraničí. Dalším z jeho nástrojů je i zavedení kontroly kvality na principu fyzických zkoušek, kde naráží na složitost prokazování korupčního jednání. Podloženými důkazy se však mohou stát výsledky kontrol kvality. Teorie je taková, že nabízené úplatky musí mít svůj původ. Ten je často spojován s ubíráním na kvalitě, která se dá kontrolovat pomocí fyzikálních a chemických metod. Aby subjekt mohl nabídnout úplatek, musí někde jinde ušetřit. Kohout na s. 9 uvádí jako příklad kvalitu betonu nebo kvalitu provedených prací. [17]

Doc. Roudný [26] se ve své publikaci na s. 74 také zmiňuje o prevenci korupce. Dle jeho názoru je v boji proti korupci důležité udržet aktivní přístup, který zahrnuje právě zmíněnou prevenci korupce a vyhledávání a řešení existující korupce. Pomocí těchto složek vzniká protikorupční prostředí, které by mělo vést k regulaci korupce.

Boj proti korupci je všeobecně složitý. Na **Obrázku 1** můžeme vidět zjednodušenou verzi Pestoffova trojúhelníku, která má poukázat na složitost vztahů v rámci korupčního prostředí. Tvar trojúhelníku představuje Českou republiku jako arénu, která se skládá ze čtyř aktérů: občanů ČR, firem, veřejného sektoru a neziskového soukromého sektoru. Na regulaci korupce dbají především světové organizace v rámci svých programů a dokumentů, které naléhají na vlády členských států (v Obr. 1 na veřejný sektor), některé z nich i na samotné firmy. Mezi tyto organizace můžeme zařadit Organizaci spojených národů OSN a její komisi pro prevenci kriminality a trestní spravedlnost, Světovou banku WB, Skupinu států proti korupci GRECO a její Trestněprávní a občanskoprávní úmluvy proti korupci [18][19]. Také můžeme uvést OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj) a její doporučení k dalšímu boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských

transakcích [24]. Samotná vláda také dává najevo svůj postoj ke korupci a snaží se ji každý rok regulovat za pomoci Akčních plánů boje s korupcí. Ovšem ne vždy je to efektivní.

Obrázek 1: Pestoffův trojúhelník a složitost vztahů v rámci korupčního prostředí

Zdroj: Vlastní zpracování

Veřejný sektor je náchylným místem, protože disponuje řadou pravomocí, kterých se dá zneužít ve vlastní prospěch. V této oblasti ekonomiky se vyskytuje korupce velká i bagatelní. Na velké korupci mají i firmy svůj podíl. Jejich nelegální činnost výrazně ovlivňuje hospodářskou soutěž přepsáním aukčního mechanismu prostřednictvím různých kanálů. [1] Firmy často usilují o získání veřejných zakázek nebo dotací za pomoci nelegálních postupů. Samozřejmě, že i samotné politiky můžeme zahrnout mezi aktéry velké korupce. Bagatelní korupce se více dotýká nižších úředníků a občanů, kteří jsou např. ochotni poskytnout úplatek pro urychlení úředního procesu, nebo získání licence či povolení. Může nastat i situace nabídky úplatku občanům ze strany veřejného sektoru. Typickým příkladem je uplácení voličů za účelem získání potřebných hlasů. Mállokterý z těchto subjektů je ochotný mluvit

o korupčním jednání otevřeně, mnohdy ze strachu z potrestání, kvůli špatné pověsti nebo obavy ze ztráty zaměstnání. I proto je zjišťování nálady okolo korupce složité.

Aby státní moc byla schopná efektivně zasáhnout proti korupci, je potřeba nalézt správnou metodu měření a hodnocení tohoto fenoménu. Každý korupční druh či forma vyžaduje rozdílné metody šetření, toho jsme si mohli všimnout v první podkapitole, kde se hovoří o korupci z pohledu různých oborů. Protože korupční jednání bývá dobře utajované, neboli vysoce latentní, je velmi obtížné tento fenomén měřit. Pro analýzu korupce jsou využívána spíše měkká data. Tvrdá data jsou často brána za nepřesná, nehledě na to, že je mnohdy dost obtížné je získat (např. zpověď pachatele). Některé metody měření korupce neobsahují všechny aspekty, které by zahrnovat měly, takže výsledek je nakonec zkreslený. Nebo naopak zahrnují i nepodstatné informace, které v závěru výrazně ovlivňují výsledek. Na druhou stranu i měkká data oplývají značnou mírou irelevantnosti, a to díky subjektivitě respondentů. Většina standardních metod využívá sociologické kvalitativní průzkumy. Výsledky jsou později kvantifikovány a převedeny do podoby indexů. Díky nim je možné porovnávat hodnoty mezi jednotlivými státy, pokud je ovšem pro sběr dat použita stejná metodika. [14][39]

Zjištěná míra korupce může ovlivnit rozhodnutí podnikatelských subjektů, které uvažují o investici v cizině. Takže i přesto, že měření skutečné míry korupce je v podstatě nemožné, má na světě svou hodnotu a uplatnění. Jen pro pořádek, pojem míra korupce se skládá ze dvou složek, které spolu navzájem souvisí. První složkou je četnost výskytu korupce a tou druhou celková hodnota poskytnutých úplatků. Jsou to tedy ta tvrdá data, která jsme již výše uvedli a která jsou těžko sehnatelná díky nedostatku informací o zkorumpovaných subjektech. Porovnávání míry korupce v mezinárodním měřítku má taky svá úskalí. Opět je tu nejistota objektivity výsledku jednotlivých zemí. Některé státy preferují porovnávání registrovaných trestních činů, což oplývá určitou mírou objektivit, ale na druhou stranu trestání korupce je v každém státě jiné a také je stíháno mizivé procento korupčních činů. [8][14]

Abychom se dostali i ke konkrétním metodám měření a hodnocení korupce, rozdělíme jednotlivé metodiky do čtyř skupin, které je charakterizují. Mezi tyto skupiny patří:

- expertní hodnocení,
- šetření v rámci obyvatel a firem,
- složené indexy,
- využití objektivních dat.

Jak už samotný název napovídá, první skupina, nazvaná **expertní hodnocení**, se věnuje analýzám zkoumající názory expertů. Zmíněnými experty mohou být např. ratingové firmy nebo konzultanti mezinárodních organizací a další. V tomto ohledu je analýza více objektivní než ta, která se skládá z odpovědí běžných respondentů. Metody v rámci expertního hodnocení korupce jsou užitečné zejména pro firmy, které chtějí investovat v zahraničí. Není to dáno pouze vyšší mírou objektivity. Další výhodou je poukázání na míru rizika z ekonomického, finančního a politického hlediska. [39] Zajímavostí je posuzování korupce z genderového hlediska. V roce 2001 probíhaly dvě vlivné studie, které pomocí ICRG indexu (International Country Risk Guide) potvrdily hypotézu, že ženy jsou důvěryhodnější, a proto méně zkorumpovatelné než muži. Podle vědců Dollar, Fisman a Gatti, kteří se na tomto výzkumu podíleli, jsou ženy morálně pevnější než muži. Kdyby se na pozicích v parlamentu nebo jakékoliv jiné organizace vyskytovalo více žen, mohlo by dojít k výraznému snížení výskytu korupce. [13] S těmito metodami hodnocení korupce pracují organizace jako Political Risk Services nebo Světová banka. [39]

Další skupina se zabývá metodami **šetření v rámci firem a obyvatel**. Jedná se také o výzkumy veřejného mínění, které nás v rámci této práce zajímají nejvíce. K tomuto typu hodnocení korupce jsou využívány klasické statistické metody, kterými jsou zpracována data získaná od respondentů (v tomto případě od firem či obyvatel). Jak jsme se již zmínili u první skupiny metod (Expertní hodnocení), tato analýza je méně objektivní. Jde spíše o provázání názorů široké veřejnosti, která je často ovlivněna médií a aktuální situací v zemi, ať politickou či ekonomickou. Na druhou stranu se jedná o respondenty, kterých se korupce týká (přímo i nepřímo). Jsou to lidé, kteří jsou schopni detailně popsat dané prostředí a pojmenovat tamní korupční jevy. To vše jen díky tomu, že se jedná o jejich domácí prostředí, které dobře znají. Z tohoto pohledu má analýza rozhodně větší vážnost. [39]

V rámci této skupiny metod je několik institucí, které se zabývají výzkumy veřejného mínění. V rámci České republiky můžeme zmínit např. CVVM a STEM, které máme také uvedené na **Obrázku 1** ve vztahu se zjišťováním nálady ohledně korupce.

CVVM, neboli Centrum pro výzkum veřejného mínění, vzniklo v roce 2001 jako oddělení Sociologického ústavu Akademie věd ČR. Jeho předchůdcem byl Československý ústav pro výzkum veřejného mínění, který byl od roku 1946 součástí Ministerstva informací. CVVM využívá reprezentativní vzorky, kde počet dotázaných není nižší jak 1000. Často jsou kladeny opakované otázky, aby bylo možné sledovat vývoj za několik let. Avšak nejsou opomíjeny ani nové otázky a náměty, které se snaží zmapovat mínění o aktuálních situacích.

Od roku 2002 jsou výsledky analýz průběžně zveřejňovány na internetových stránkách CVVM. [3]

Mladším představitelem těchto výzkumných institucí je nezisková organizace STEM (Ústav empirických výzkumů), která funguje od roku 1990. Původně byl STEM založen jako soukromá firma sociologem Janem Hartlem. V roce 2015 došlo ke změně z s.r.o. na z.ú. (zapsaný ústav). Při provádění empirických výzkumů STEM preferuje osobní dotazování respondentů, které je sice nákladné, ale za to efektivní. Jejich portfolio oblastí výzkumů je široké, od Evropské Unie a Severoatlantické aliance NATO, přes politický systém a jeho důvěryhodnost, až k bezpečnosti a otázkám korupce. [30]

Co se týče využití šetření v rámci firem a obyvatel v mezinárodním měřítku, používané metody jsou zaměřené zejména na problematiku udržitelného ekonomického růstu a měření kvality podnikatelského prostředí. V rámci toho se můžeme setkat s indexy jako je např. Growth Competitiveness Index (GCI), který zahrnuje další tři indexy: index makroekonomického prostředí, veřejných institucí a technologií. Hodnocení korupce se skrývá právě v té části, která se zabývá veřejnými institucemi, a zahrnuje dalších 15 indexů. Každý z těchto 15 indexů představuje odpovědi na otázku, která byla kladena v rámci výzkumu. Zpracováním GCI se zabývá Světové ekonomické fórum. Pravděpodobně mnohem známějším indexem mapující korupci bude BPI (Bribe Payers Index), neboli Index plátců úplatků. BPI tedy řeší nabídkovou stranu korupce. Konkrétněji měří, jak jsou firmy v jednotlivých zemích ochotné používat korupční praktiky v rámci obchodu. V momentě, kdy je firma použije k získání kontraktu v zahraničí, je i stát zodpovědný za šíření korupce. Když to shrneme, BPI hodnotí nejbohatší světové státy podle tendence firem k uplácení v zahraničí a snaží se zmapovat, které průmyslové sektory patří mezi nejvíce postižené. Tady vidíme, že korupce není pouze problém vznikající uvnitř státu. Významným faktorem je vliv vnějšího okolí, v tomto případě ostatních států, který má určitou moc v rámci vývoje korupce v dané zemi. Samotné hodnocení se provádí pomocí stupnice 0–10, kde 10 signalizuje nulovou toleranci korupčního jednání. Firmy tudíž nikdy nevyužily možnost nabídky úplatku. Naopak 0 signalizuje, že použití úplatku k získání zahraničního obchodu patří mezi běžné praktiky dané země. [39]

Poslední měření a hodnocení BPI bylo provedeno v roce 2011 v rámci 28 exportujících zemí. Mezi nejlépe hodnocené země patřilo Nizozemí a Švýcarsko s 8,8 body. Mezi země, kde je rozšířená korupce, spadlo Rusko se skóre 6,1 a Čína s 6,5 body. Mezi další hodnocené země patřily: Belgie, Německo, Japonsko, Austrálie, Kanada, Singapur, Velká Británie,

Spojené státy, Francie, Španělsko, Severní Korea, Brazílie, Hongkong, Itálie, Malajsie, Jižní Afrika, Taiwan, Indie, Turecko, Saudská Arábie, Argentina, Spojené Arabské Emiráty, Indonésie a Mexiko. Průměr všech 28 zemí se ustálil na 7,8 bodu. Protože nikdo není dokonalý, i tento index má své chybičky. Především toto hodnocení není prováděno pravidelně. BPI byl poprvé sestaven v roce 1999 a dále v letech 2002, 2006, 2008 a 2011. Druhým faktem je, že v každém roce index pracoval s jiným počtem zemí a také odlišným pojetím. Z těchto důvodů jsou výsledky z jednotlivých let těžko srovnatelné. Měření BPI provádí nevládní nezisková organizace Transparency International. [31][39]

Mimo Transparency International a BPI proběhl v roce 2016 14. celosvětový výzkum podvodů v rámci firem. Respondenty byli zaměstnanci velkých obchodních společností a podniků z 38 zemí světa. Výzkum vychází z tlaku růstu trhu, který působí na firmy. Marketingové podmínky se neustále mění a pro firmy je čím dál složitější udržet si své místo na trhu a bojovat o co nejvyšší zisky. Tato situace často nahrává tendenci k podvodům, úplatkům a korupci. Z výzkumu vyšlo, že 39 % respondentů vnímá korupci ve své zemi jako velmi rozšířenou a neregistruje výrazný pokrok v její regulaci. Rozšířenost korupčních praktik v rozvinutých trzích vnímá 21 % respondentů. To je o 4 % více než v minulém měření. Firmy by měly předpokládat, že se v budoucnu budou setkávat s novými riziky, které budou mít dopad na trh a obchod. Správní orgány a úřady se více zaměří na soukromá data a jejich dopad na národní bezpečnost a protikorupční úsilí. Vedení firem by zase mělo dbát na posílení transparentnosti vlastních výhod. [10]

Další skupinou metod měření jsou **složené indexy**. Jejich konstrukce zahrnuje několik již existujících indikátorů korupce. Z toho důvodu obsahuje komplexnější informace, díky nimž jsou redukovány jednostranné odchylky obsažené v jednotlivých výsledcích. V rámci této skupiny si zmíníme jen jeden index, který je považován za nejznámější a nejpoužívanější světový ukazatel korupce. Hovoříme o CPI (Corruption Perception Index), neboli o Indexu vnímání korupce. Jak už jsme se zmínili o typickém znaku složených indexů, CPI se skládá z několika průzkumů korupce (hovoří se až o 13). Veřejné průzkumy jsou z tohoto indexu vyloučeny. CPI se zabývá především korupcí „*ve veřejném a státním sektoru a seřazuje země podle stupně vnímání existence korupce mezi úředníky veřejné správy a politiky.*“ ([8], s. 40) Index pracuje se zkušenostmi mezinárodních institucí a vnímáním korupce politickými analytiky, manažery národních či nadnárodních podniků a dalšími subjekty v rámci veřejného sektoru dané země. Z tohoto pohledu můžeme průzkum považovat za expertní hodnocení. V porovnání s indexem plátců úplatků BPI, se CPI zabývá přijetím úplatků a ne nabídkovou stranou. Dalším rozdílem je ten, že CPI nepoukazuje na odpovědnost státu za šíření korupce

do zahraničních zemí. Index vnímání korupce je sestavován každoročně od roku 1995. Jeho zpracováním a zveřejňováním se zabývá nevládní organizace Transparency International, o které jsme se zmínili v rámci Indexu plátců úplatků BPI. [8][39]

Metodologie měření CPI používá otázky mířené na zneužívání pravomocí ve veřejném sektoru za účelem soukromého zisku. Pro porovnávání výsledků CPI jednotlivých zemí byla do roku 2011 používána škála 0–10. Hodnota 10 představuje země s nulovým výskytem korupce, naopak zkorumpované země mají hodnotu indexu nula. Od roku 2012 byla škála pro porovnávání výsledků rozšířena z 10 na 100, kde 0 opět poukazovala na zkorumpované státy a hodnota 100 na státy bez korupce. To ovšem nebyla jediná změna, která se v rámci metodologie odehrála. Do roku 2011 se k aktuálním výsledkům započítávaly i výsledky z předchozích let. Touto metodikou měly být eliminovány výkyvy mezi jednotlivými roky způsobené velkými korupčními kauzami. Od roku 2012 se pro výpočet indexu používají pouze data z aktuálního roku, aby meziroční diskrepance byly jasně viditelné. V důsledku této změny je nyní díky nové metodologii obtížná porovnatelnost výsledků před a po roce 2012. Z pohledu využití indexu při vnímání korupce se zde opět setkáváme se značným významem pro zahraniční investory, kteří při nízké míře korupce mohou získat jistotu bezpečného (co se legislativy týče) podnikatelského prostředí. V posledním měření CPI z roku 2016 se v rámci celosvětového žebříčku nejlépe umístily země Nový Zéland a Dánsko s CPI = 90. Hned za nimi můžeme najít Finsko, Švédsko, Švýcarsko a další. Mezi nejhůře umístěnými jsou země jako Somálsko, Jižní Súdán, Severní Korea a další. Můžeme si povšimnout, že výše uvedené hodnocení jde ruku v ruce s vyspělostí jednotlivých zemí. Tohoto měření vnímání korupce se zúčastnilo 176 zemí světa. Celkový průměr indexu se ustálil na 43. Mezi těmito státy můžeme najít i Českou republiku. Jejím hodnocením se budeme zabývat později v kapitole o vnímání korupce v České republice. Co se týče výsledků v rámci Evropské unie, mezi nejlépe hodnocenými státy z roku 2016 se nachází Dánsko, Finsko a Švédsko. Naopak nejhůře hodnocenými jsou Bulharsko, Řecko a Itálie. [8][14][39]

K poslední skupině metod se vyjádříme pouze okrajově, protože nezasahuje do oblasti našeho zájmu. Jedná se o **využití objektivních dat**. Metody této skupiny jsou založeny na používání tvrdých dat, která jsou objektivně měřitelná. Zkoumají spojitost mezi obchodními transakcemi a možnými platbami, které směřují ke státním úředníkům. Do této kategorie můžeme zařadit Neumannův index a Index korupce veřejných rozhodnutí. [39]

2. METODOLOGIE VLASTNÍHO VÝZKUMU

Po uvedení základních charakteristik korupce je oblastí našeho zájmu především člověk a společnost, která ovlivňuje korupční prostředí ekonomiky ČR. Pro zmapování vnímání korupce je nutné určit skupinu respondentů a oblast našeho výzkumu. Tomu se věnují následující podkapitoly, které mj. zahrnují hypotézy vlastního výzkumu a výzkumné otázky.

2.1. Proces a důvody výběru skupiny respondentů

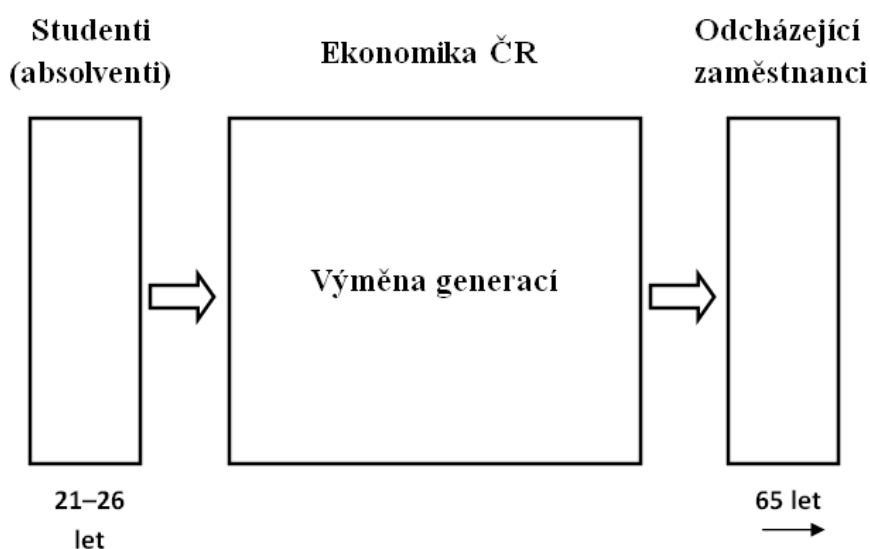
Jak už víme, na tvorbu a udržování korupce a korupčního prostředí má velký vliv především člověk. Samozřejmě, že jedna osoba nedokáže změnit celou situaci, ať už k lepšímu nebo k horšímu. Síla vlivu na prostředí spočívá ve skupinách lidí, tedy v celém společenství. Do tohoto vlivu společnosti spadá základní právo občanů České republiky. Tím máme na mysli volební právo, které můžeme rozdělit na aktivní a pasivní. Z prvního pohledu máme právo volit své zástupce do funkcí státní správy nebo samosprávy a svým rozhodnutím se podílet na chodu naší společnosti. Ovšemže nemůžeme obviňovat občany, kteří v dobré víře volili osobu, která později ve své funkci zpronevěřila velkou část státních financí, z podílu na korupci. Přece jenom voliči nevidí do politikovy „kuchyně“ na sto procent. Každopádně tato varianta nabízí způsob, jak situaci v rámci státu alespoň z části ovlivnit. Z druhého pohledu (pasivního volebního práva) můžeme být my voleni do zmíněných funkcí, vstoupit do politiky a bezprostředně se podílet na jejím chodu. Možnost volit nebo být volen není jedinou možností, jak zasáhnout. Společnost má velký vliv v rámci jednotlivých odvětví ekonomiky především prostřednictvím zaměstnání, ve kterém působí. Zkoumat celou českou společnost v rámci naší práce by bylo dost komplikované. Proto musíme vybrat určitou skupinu osob, která nám poskytne adekvátní pohled na jejich vnímání korupce v České republice. Naše společnost je rozmanitá a možností je spousta. Nabízí se nám různé skupiny dle náboženského vyznání, profese, výše životního standardu či věkové kategorii a mnoho dalších. Nás ovšem nezajímá pouze to, jak občané ČR (ať už to jsou právníci, obchodníci, senioři či katolíci) vnímají české korupční prostředí, ale také, jestli ho můžou nějakým způsobem změnit či ovlivnit. Která skupina lidí disponuje takovými předpoklady, že by byla schopná zvrátit situaci?

Dle našeho názoru by se mohlo jednat o studenty. S přispěním protikorupčních kurzů by tato skupina mohla leccos změnit. Úvaha vychází z Akčního plánu boje s korupcí na rok 2017 [38]. Podle něj Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy začalo v roce 2016 rozšiřovat vzdělávání učitelů o protikorupční oblast, která má být začleněna do výuky

v rámcových vzdělávacích programech. Důraz je kladen na protikorupční vzdělávání studentů, kteří se s tímto jevem můžou ve svém oboru setkat. Plán protikorupčního vzdělávání je teprve v začátku, a tak nelze předpokládat, že protikorupční kurzy jsou samozřejmostí každé školy či fakulty.

Je nutné podotknout, že i skupina „*Studenti*“ je široký pojem. Dle věku se jedná o skupinu lidí v rozmezí 15–26 let. Zahrnuje tedy střední a vysokoškolské vzdělání, což jsou dva naprosto rozdílné pojmy. Náš výzkum se zaměřuje především na vysokoškolské studenty, konkrétně studenty třetích ročníků. Předpokládáme, že studenti této věkové skupiny (21–23 let) mají zájem na úspěšném dokončení bakalářského studia a plánují pracovat v oboru, kterému se právě na vysoké škole věnují. Nutno dodat, že hovoříme o studentech prezenční formy studia. Naše úvaha také nakládá s pravděpodobností, že absolventi vysoké školy zpravidla obsadí vedoucí funkce v rámci svého oboru, tedy funkce, které mají na dané prostředí určitý vliv.

Obrázek 2 nabízí vhled do situace, kdy student či absolvent vysoké školy (VŠ) vstupuje do ekonomiky ČR v rámci svého zaměstnání. Předpokládejme, že toto prostředí je korupční, funguje na principu nezasloužené výhody. Při vstupu určitého počtu nových pracovníků, v rámci naší teorie absolventů VŠ, musí určitý počet pracovníků toto prostředí opustit. Tyto pracovníky jsme v našem modelu označili jako odcházející zaměstnance od 65 let. V ekonomice dochází k výměně generací. Přicházející generaci studentů považujeme za protikorupčně smýšlející skupinu (díky zmíněným kurzům). Odcházející generaci zase považujeme za skupinu z velké části zkorumpovanou.

Obrázek 2: Model výměny generací v rámci ekonomiky ČR

Zdroj: Vlastní zpracování

Jestliže studenti a absolventi VŠ postupně obsadí místa odcházející (zkorumpované) generace, mohlo by v ekonomice dojít k výrazné regulaci korupce. Otázka zní: „*Jsou studenti (absolventi) skutečně schopní toto prostředí změnit nebo prostředí změní je?*“ Korupční prostředí žije vlastními pravidly a jeho účastníci tato pravidla respektují, řídí se jimi. Musíme počítat s tím, že obměna generací netrvá pouze pár let, ale mnohem delší dobu, během které může korupční prostředí přeměnit přicházející generace k obrazu svému. Odolnost studentů zmapujeme podle jejich vnímání korupce v České republice. Aby bylo zřejmé, jakou roli hrají protikorupční kurzy, porovnáme si skupinu studentů, kteří některý z kurzů absolvovali, se skupinou, která tu možnost neměla. Rozdíly by měly být viditelné. V neposlední řadě hraje velkou roli i pohlaví. Z předchozí kapitoly víme, že ženy mají nižší tendenci k páchání korupce. Na některých fakultách či oborech studuje více žen než mužů. Jejich budoucí zapojení v ekonomice v rámci jejich zaměstnání by také mohla vést k regulaci korupčních jednání ve stádiu nahodilé korupce.

2.2. Oblast výzkumu, zdůvodnění jejího výběru a metody sběru dat

Studenti třetích ročníků nabízejí široké spektrum možností. Tento projekt je malý a neumožňuje testovat všechny třetí ročníky v České republice. Když bychom vybrali jen určitou školu nebo fakultu bez rozmyslu, vzorek by také neměl správnou vypovídající hodnotu. Po zvážení všech možných variant jsme usoudili, že studenti Univerzity Pardubice (UPCE) jsou pro nás vhodnými respondenty. Hlavním důvodem je široká škála oborů, které tato univerzita nabízí. V podstatě si pod těmito obory můžeme představit ekonomiku České republiky.

Abychom mohli odpovědět na předchozí otázku o vlivu absolventů VŠ na korupční prostředí, potřebujeme zjistit vnímání korupce studenty vybrané univerzity, z kterého budeme vycházet. **Výzkumná otázka č. 1** tedy zní: „*Jak korupci vnímají studenti Univerzity Pardubice?*“

Univerzita Pardubice se celkem skládá ze sedmi fakult:

- Dopravní fakulty Jana Pernera (DFJP),
- Fakulty elektrotechniky a informatiky (FEI),
- Fakulty ekonomicko-správní (FES),
- Filozofické fakulty (FF),
- Fakulty chemicko-technologické (FCHT),

- Fakulty restaurování (FR),
- Fakulty zdravotnických studií (FZS).

Tyto fakulty nabízejí uplatnění v odvětvích ekonomiky, která máme uvedena v **Tabulce 3** spolu s výsledky hrubé přidané hodnoty (HPH) z roku 2015. Hrubá přidaná hodnota úzce souvisí s hrubým domácím produktem (HDP). Díky této hodnotě můžeme sledovat výkonnost daného odvětví a očekávat odpovídající výši finančních prostředků, která se v odvětví pravděpodobně nachází. Dostáváme se tedy k úvaze, která říká, že korupce se většinou nachází tam, kde je k dispozici největší množství finančních prostředků.

Tabulka 3: Podíl vybraných odvětví ekonomiky ČR na hrubé přidané hodnotě [v %] v roce 2015 a rozdělení fakult Univerzity Pardubice dle uplatnění

	Odvětví	Podíl na hrubé přidané hodnotě (%)	Fakulty
C	Zpracovatelský průmysl	27,0	DFJP, FCHT
G	Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	10,9	DFJP, FES
O	Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	6,2	FES
F	Stavebnictví	5,7	DFJP
H	Doprava a skladování	5,6	DFJP, FES
J	Informační a komunikační činnosti	5,1	FEI
Q	Zdravotní a sociální péče	4,4	FZS
K	Peněžnictví a pojišťovnictví	4,2	FES
P	Vzdělávání	4,2	FF
R	Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	1,0	FF, FR

Poznámka:

DFJP ... Dopravní fakulta Jana Pernera; FEI ... Fakulta elektrotechniky a informatiky; FES ... Fakulta ekonomicko-správní; FF ... Filozofická fakulta; FCHT ... Fakulta chemicko-technologická; FR ... Fakulta restaurování; FZS ... Fakulta zdravotnických studií

Zdroj: Zpracováno podle[5]

Podle **Tabulky 3** by se jednalo o zpracovatelský průmysl, velkoobchod a maloobchod, opravy a údržbu motorových vozidel, veřejnou správu a obranu a stavebnictví. Ale co například zdravotnictví, které je nechvalně známé jako odvětví bagatelní korupce? V této tabulce (Tab. 3) je velikost stanovena na 4,2 %, což není moc. Musíme si ale uvědomit, že příjemci úplatků, alespoň co se bagatelní korupce týče, jsou osoby s nedostatečným ohodnocením. Vždyť o výši platů zdravotních sester a doktorů se polemizuje dlouhá léta.

O podobné situaci můžeme hovořit i v rámci veřejné správy, dotýkáme se zejména pozic řadových úředníků. Tyto osoby s nízkými platy cítí potřebu si přilepšit, a proto není složité je přesvědčit ke korupčnímu jednání. Výše mezd v nepodnikatelské sféře je mnohonásobně nižší než ve sféře podnikatelské. Nepodnikatelskou sférou máme na mysli vládní sektor a neziskové instituce.

Ovšem nemůžeme tvrdit, že se korupce objevuje jen v oblastech, kde se pohybuje velké množství financí. Stejně tak nemůžeme tvrdit, že korupci páchají pouze ti, co mají nízké mzdy, nebo že se korupce týká pouze řadových úředníků nebo zdravotních sester. Berme to spíše jako předpoklad či pravděpodobnost výskytu tendence ke korupčnímu jednání. Tato data jako výše mezd, rozdíly mezi veřejným a soukromým sektorem nebo podíly odvětví na HPH můžeme k našemu tématu použít jako hypotézy, ovšem na 100 % se o ně opřít nemůžeme. K potvrzení našich domněnek je možné použít Index plátců úplatků (BPI), ale i to má své riziko. Česká republika se nenachází mezi 28 hodnocenými státy. Pro posílení našich hypotéz musíme použít index BPI podle odvětví ekonomiky, který je tvořený pro všech 28 hodnocených zemí dohromady. Navíc poslední měření bylo provedeno v roce 2011, takže výsledky jsou více jak pět let staré. Nicméně je to jediná možnost, jak naše hypotézy potvrdit nebo vyvrátit. V **Tabulce 4** se tedy pokusíme přiřadit hodnoty BPI k jednotlivým fakultám UPCE podle oborů, které nabízejí. Jen pro osvěžení paměti si připomeneme, že BPI se hodnotí na škále 0–10, kde 0 znamená maximální výskyt korupce a 10 čistě nekorupční prostředí.

Tabulka 4: Hodnocení odvětví v rámci jednotlivých fakult Univerzity Pardubice z hlediska Indexu plátců úplatků z roku 2011

Fakulta	Odvětví	Index plátců úplatků (BPI)
Dopravní fakulta Jana Pernera	Doprava a skladování	6,7
	Informační technologie	7,0
	Průmysl	7,1
	Veřejná správa	6,1
	Veřejné zakázky, stavebnictví	5,3
Fakulta elektrotechniky a informatiky	Informační technologie	7,0
Fakulta ekonomicko-správní	Peněžnictví a bankovníctví	6,9
	Podnikatelská sféra	6,1
	Veřejná správa	6,1
Filozofická fakulta	Podnikatelská sféra	6,1
	Služby	6,8
	Telekomunikace	6,7
	Veřejná správa	6,1
Fakulta chemicko-technologická	Podnikatelská sféra	6,1
	Průmysl	7,1
	Veřejná správa	6,1
	Zdravotnictví	6,4
Fakulta restaurování	Podnikatelská sféra	6,1
	Veřejná správa	6,1
Fakulta zdravotnických studií	Zdravotnictví	6,4

Zdroj: Zpracováno podle [31]

Začneme Dopravní fakultou Jana Pernera. V rámci jejích oborů můžeme najít uplatnění v odvětvích jako jsou doprava a skladování, průmysl, stavebnictví, veřejná správa a informační technologie. V rámci těchto odvětví je nejméně rizikový průmysl, který získal 7,1 bodu. Naopak nejčastější výskyt korupce se nachází ve stavebnictví s 5,1 body, ke kterému náleží i otázka veřejných zakázek. Jedná se o nejnižší hodnotu v celé **tabulce 4**. Až na pár případů budou absolventi uplatnění především v soukromém sektoru. Ovšem z pohledu stavebnictví, veřejných zakázek a dotací bude usilováno o veřejné zdroje, které jsou kritickým místem, co se korupce týče. S výjimkou veřejné správy se v těchto odvětvích vyskytuje především korupce nabídkového charakteru.

Zařazení u Fakulty elektrotechniky a informatiky je jasné. Nabízí se nám odvětví Informační technologie, jehož BPI se rovná 7,0 bodu. Z hlediska naší tabulky je to druhý nejlepší výsledek. Předpokládáme, že se jedná o uplatnění v soukromém sektoru a finanční prostředky budou též soukromé. Výjimkou by mohla být možnost získání veřejné zakázky, kde by se mohl vyskytnout nabídkový charakter korupce.

Fakulta ekonomicko-správní nabízí v bakalářském studiu celkem 8 oborů. Z velké části tu hraje roli uplatnění ve veřejné správě, což zahrnuje poptávkový charakter korupce. Další poměrovou část zabírá odvětví podnikatelské sféry, kde se může objevit korupce nabídkového charakteru. Obě možnosti mají hodnotu BPI 6,1 bodu. Další možností je uplatnění v oblasti peněžnictví a bankovníctví, kde je hodnota BPI rovna 6,9 bodu. Z pohledu čerpání zdrojů (veřejných či soukromých) jsou dle našeho názoru pozice vyrovnané.

V případě Filozofické fakulty bylo zařazení oborů do nabízených odvětví složitější. Fakulta nabízí až 17 oborů. Uplatnění absolventů nacházíme od překladatelství přes služby, podnikatelskou sféru, telekomunikaci, služby až po veřejnou správu, která zahrnuje archivnictví, kulturu, vzdělání apod. Mezi nejrizikovější odvětví opět patří veřejná správa a podnikatelská sféra s 6,1 body. Vzhledem k širokému uplatnění právě ve veřejném sektoru se nám nabízí korupce poptávkového charakteru a čerpání veřejných prostředků.

Absolventi Fakulty chemicko-technologické nacházejí uplatnění z velké části v soukromém sektoru, kde převažuje zejména průmysl, který má velmi pozitivní hodnocení (BPI = 7,1). Mezi dalšími možnostmi uplatnění můžeme najít také veřejnou správu a zdravotnictví, kde se může vyskytovat především bagatelní korupce poptávkového charakteru. I přes tato dvě odvětví je většina finančních prostředků (v rámci této skupiny) čerpána především ze soukromých zdrojů.

Fakultu restaurování jednoznačně zařazujeme do odvětví kultury. Abychom tomuto oboru mohli přiřadit hodnotu BPI, zahrneme práci, která se většinou týká muzeí, státních památek či církevních restitucí, do veřejné správy. Finanční prostředky jsou většinou čerpány z veřejných zdrojů. Pravdou je, že ani odvětví podnikatelské sféry a zájem o získání veřejné zakázky nemůžeme úplně vyloučit. Hodnota BPI se tedy pohybuje od 6,1 bodu níže. Pravděpodobnost korupce tu je, a to především nabídkového charakteru.

Dostáváme se k poslední fakultě, kterou je Fakulta zdravotnických studií. Všechny její obory řadíme do zdravotnického odvětví, které je typickým výskytem bagatelní korupce (poptávkový typ). Index BPI se rovná 6,4 bodu. S výjimkou soukromých klinik, nemocnic a praxí je toto odvětví spojené s čerpáním veřejných prostředků.

Co jsme vlastně pomocí BPI zjistili? Pro lepší přehled použijeme **Tabulku 5**, kde jsme ke každému odvětví v rámci fakult UPCE přiřadili hrubou přidanou hodnotu, index BPI a zdůraznili pravděpodobnost zaměstnání ve veřejném sektoru, které má odkazovat na výši mezd.

Tabulka 5: Porovnání odvětví ekonomiky ČR hrubé v rámci přidané hodnoty z roku 2015 a Indexu plátců úplatků z roku 2011

Odvětví	Hrubá přidaná hodnota v %	Index plátců úplatků (BPI)	Práce ve veřejném sektoru
Doprava a skladování	5,6	6,7	Ne
Informační technologie	5,1	7,0	Ne
Peněžnictví a bankovníctví	4,2	6,9	Ne
Podnikatelská sféra	10,9	6,1	Ne
Průmysl	27,0	7,1	Ne
Stavebnictví	5,7	5,3	Ne
Veřejná správa (obrana, vzdělání, kultura)	6,2	6,1	Ano
Zdravotnictví	4,4	6,4	Ano

Zdroj: Zpracováno podle [5][31]

Když to uchopíme ze strany nejvyšších hodnot HPH, nabízí se nám průmysl jako odvětví s velkými finančními prostředky, které by mohly být zneužity. Ovšem z pohledu Indexu plátců úplatků, kde BPI je 7,1 bodu z 10, toto odvětví není nejrizikovější. Uplatnění se nachází především v soukromém sektoru, takže je tam i pravděpodobnost vyšších mezd.

U podnikatelské sféry se nám hodnoty HPH (10,9 %) a BPI (6,1) shodují lépe. Z pohledu HPH je to druhé nejrizikovější odvětví, ovšem že v rámci naší tabulky, a hodnota Indexu plátců úplatků se zase nachází na nízké úrovni, kde je ta rizikovost také zřejmá. Uplatnění ve veřejném sektoru samozřejmě nepřipadá v úvahu, takže důvodem této rizikovosti nebude výše mezd. Můžeme tu ale najít důvody jako usilování o získání veřejné zakázky nebo nějaké licence či povolení.

Třetí nejvyšší hodnotu HPH nacházíme u Veřejné správy, v porovnání s předchozími hodnotami je však docela nízká (6,2 %). Hodnota BPI se ustálila na nízké přiče s 6,1 body, jelikož se jedná o uplatnění ve veřejném sektoru, pravděpodobnost vyšších mezd můžeme vyloučit. Toto odvětví můžeme považovat za nejrizikovější, protože zaměstnanci veřejného sektoru disponují určitou pravomocí, která se dá zneužít ke korupčnímu jednání.

I když to tak podle hodnoty HPH nevypadá, stavebnictví je podle BPI nejrizikovějším odvětvím. Práce ve veřejném sektoru je zde vyloučena, ale úsilí o získání veřejných zakázek je značné. Zde můžeme vidět, že naše úvaha nesouhlasí. Musíme počítat i s jinými faktory, které mají kolikrát větší vliv.

U informačních technologií žádné velké riziko nevidíme, podíl na HPH se pohybuje okolo 5,1 % a hodnocení BPI je poměrně vysoké (7,0 bodů z 10). Jelikož se převážně jedná o zaměstnání v soukromém sektoru, riziko páčání korupce určitě nebude závislé na výši mezd.

Odvětví dopravy a skladování (HPH = 5,6 %, BPI = 6,7) a peněžnictví a bankovníctví (HPH = 4,2 %, BPI = 6,9) nevnímáme jako značně riziková. Ani v jednom případě se nejedná o zaměstnání ve veřejném sektoru, takže rizikovost pravděpodobně nebude záviset na výši mezd. Samozřejmě, že určitý výskyt korupce tam je. Z velké části by se mohlo jednat o bagatelní korupci.

V rámci zdravotnictví je hodnota HPH jednou z nejnižších (4,4 %). Hodnota BPI se 6,4 bodu nepatří mezi nejnižší, ovšem nemůžeme mluvit ani o pozitivním hodnocení. Uplatnění nacházíme především ve veřejném sektoru a výše mezd tomu odpovídá. Jak už jsme několikrát zmiňovali, toto odvětví je ideálním místem pro bagatelní korupci.

V návaznosti na předchozí hodnocení jednotlivých odvětví ekonomiky ČR, jsme nakonec vybrali **tři fakulty Univerzity Pardubice**, na kterých provedeme dotazníkové šetření. **Dopravní fakulta Jana Pernera, fakulty ekonomicko-správní a chemicko-technologická** zahrnují v rámci svých oborů uplatnění ve většině odvětví české ekonomiky, mezi kterými samozřejmě nacházíme i ta nejrizikovější. Pro názornou ukázkou se můžeme opět odkázat na **tabulky 4 a 5**.

Je přirozené, že každá osoba vnímá korupci jinak v závislosti na oblasti jejího zájmu a samozřejmě také v závislosti na množství sledovaných informací. **Výzkumná otázka č. 2** zní: „*Jaký je rozdíl ve vnímání korupce mezi vybranými fakultami?*“ Nesmíme zapomenout na již zmíněný protikorupční kurz, kterým již někteří studenti UPCE prošli. Jejich vnímání korupce by mělo být rozdílné od těch studentů, kteří kurz neabsolvovali. Proto volíme **výzkumnou otázku č. 3**: „*Jak se liší vnímání korupce studentů, kteří prošli protikorupčním kurzem a těch, kteří jím neprošli?*“

Domníváme se také, že vnímání korupce je také závislé na věku a zkušenostech respondenta. Proto budeme porovnávat skupiny osob před vstupem na vysokou školu a během studia, které by nám tyto domněnky měly potvrdit či vyvrátit. Některé odpovědi porovnáme

i s výsledky výzkumu agentury STEM, který zahrnuje všechny věkové kategorie od 18 let. **Výzkumná otázka č. 4** zní: „*Jaký je rozdíl mezi vnímáním korupce studenty UPCE a vnímáním korupce celou společností?*“

Vzhledem ke specifické skupině respondentů jsme zvolili účelový výběr vzorku. Víme, že mají být pozorováni studenti 3. ročníků vybraných fakult Univerzity Pardubice. S ohledem na finanční a časové možnosti, ale také složitost vyhledávání zvolených respondentů, jsme zvolili formu anonymních online dotazníků, které byly zveřejněny v rámci některých předmětů zmíněných ročníků vybraných fakult.

Počet studentů vybrané skupiny se pohybuje okolo 720. Samozřejmě není možné zacílit všechny členy skupiny. Musíme počítat s určitou návratností. Tu jsme stanovili na $\pm 30\%$, což zhruba představuje 216 respondentů.

Dotazník, který naleznete v **Příloze A**, se skládá z 12 otázek. Stěžejní otázky vázané ke korupčnímu tématu jsou tvořeny či převzaty po vzoru otázek agentury STEM. [28] V rámci dotazníku bylo zodpovězení u každé otázky označeno jako povinné.

3. ANALÝZA VNÍMÁNÍ KORUPCE V ČESKÉ REPUBLICCE

Po uvedení metodologie výzkumu a základních výzkumných otázek následuje analýza vnímání korupce v České republice. Pro větší přehled o situaci v ČR nejprve mapujeme vývoj vnímání korupce z pohledu expertního hodnocení (CPI) v letech 2012–2016. Díky indexu CPI můžeme zjistit, pozici České republiky mezi ostatními státy. Vnímání korupce českou společností mapujeme pomocí výzkumů agentur CVVM a STEM a následně vlastním výzkumem.

3.1. Vývoj Indexu vnímání korupce v České republice

Jak už víme z předchozích kapitol, nezisková organizace Transparency International každoročně sestavuje Index vnímání korupce pro téměř 180 zemí světa. V podkapitole 1.2. jsme si vysvětlili základní metodiku indexu a také zmínili nejlepší a nejhorší výsledky hodnocení ve světovém měřítku a v rámci Evropské unie v roce 2016. Nás ale především zajímá, jak je na tom Česká republika. S ohledem na změnu metodiky výpočtu budeme mapovat vývoj CPI v letech 2012–2016. Důvod je prostý. Jak už jsme uváděli, porovnávání výsledků měření před a po roce 2012 není směřodonné, protože se zakládají na rozdílných hodnotách. Pro demonstraci vývoje CPI v České republice použijeme graf o vývoji CPI v ČR a **Tabulku 6**, kde vidíme umístění ČR ve světovém žebříčku a v rámci Evropské unie. Jak si můžeme všimnout, ČR se ve světě umístila v první třetině žebříčku. Ovšem v rámci států Evropské unie se nachází až v poslední třetině.

Tabulka 6: Postavení ČR ve světovém žebříčku a v rámci Evropské unie dle Indexu vnímání korupce v letech 2012–2016

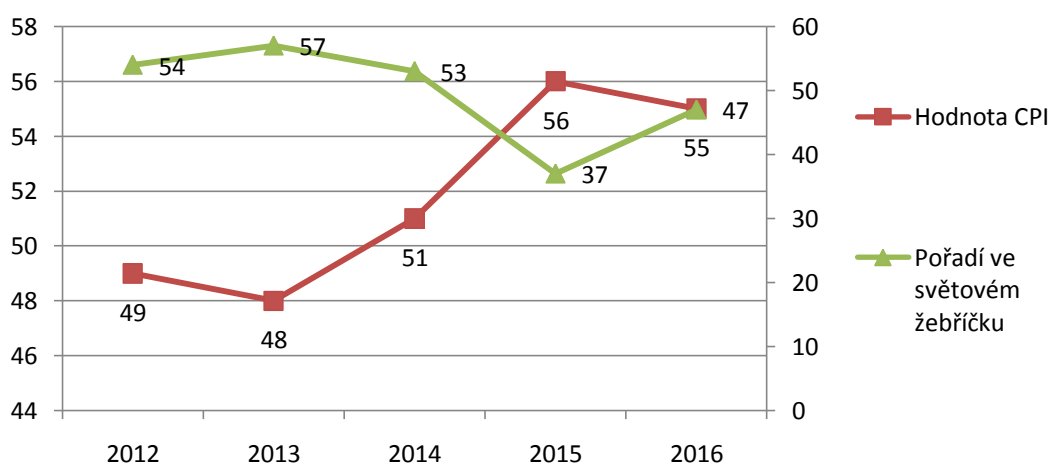
Rok	Hodnota Indexu vnímání korupce	Umístění ve světovém měřítku (počet zemí)	Umístění v Evropské unii (počet zemí)
2012	49	54. (176)	21.–22. (27)
2013	48	57. (177)	22.–23. (28)
2014	51	53. (175)	22. (28)
2015	56	37. (168)	19.–20. (28)
2016	55	47. (176)	19.–21. (28)

Zdroj: Vlastní zpracování podle [32][33][34][35][36]

V roce 2012 hodnota CPI České republiky dosáhla 49 bodů ze 100. V rámci světového žebříčku obsadila spolu s Lotyšskem, Malajsií a Tureckem 54. místo ze 176 zemí. Z pohledu Evropské unie ČR obsadila 21.–22. místo z 27 zemí. V Transparency International přisuzovali

tyto výsledky k rozložitosti státní správy a špatnému fungování politických stran. Další záležitostí byly priority protikorupční politiky, které se měly zaměřit na zkvalitnění zákonů o úřednících, financování politických stran, ale také na kontrolu hospodaření státních firem. David Ondráčka z TI komentoval skutečnost, že se často zapomíná na oblasti, kde dochází k velkému plýtvání. Jako příklad uvedl evropské fondy, vodárenství nebo hospodaření Státních hmotných rezerv. Radim Bureš z TI zase dodal, že není možné získat lepší výsledky bez hodnověrné protikorupční politiky, té však nelze dosáhnout bez dostatečných finančních a lidských zdrojů. [33]

V roce 2013 bylo v rámci CPI hodnoceno 177 zemí světa. Z grafu (**Obrázek 3**) je patrné, že v tomto roce dopadla Česká republika ještě hůře než v tom předchozím. Hodnota CPI se rovnala 48 bodům. Z pohledu celosvětového žebříčku se ČR umístila na 57. místě stejně jako Bahrajn, Chorvatsko a Namibie. Z pohledu Evropské unie, došlo k umístění na 22.–23. místě (z 28) spolu s Chorvatskem, které do EU vstoupila teprve 1. července 2013. Důvod, proč došlo k propadu, se opět skrývá v protikorupčních strategiích, které podle Radky Pavlišové z TI nebyly dotažené do konce. Vláda ČR neměla jasně definované priority. Dále Pavlišová upozornila na nutnost depolitizování státní správy, transparentnost financování politických stran a především nezávislost v rámci vyšetřování korupčních případů. Stejně jako v předchozím roce bylo upozorněno i na řízení státních firem. [34]

Obrázek 3: Vývoj Indexu vnímání korupce v ČR a pořadí ve světovém žebříčku v letech 2012–2016

Zdroj: Vlastní zpracování podle [32][33][34][35][36]

Od roku 2014 můžeme v grafu (**Obrázek 3**) pozorovat zlepšení. Česká republika se umístila na 53. místě v rámci celosvětového žebříčku (tentokrát bylo hodnoceno 175 zemí)

a na 22. místě v rámci EU s 51 body. Vidíme tedy třibodové zlepšení oproti předchozímu roku a posun z 57. příčky světového žebříčku. Tyto výsledky komentoval David Ondráčka z TI s tím, že je stále co zlepšovat. Důraz opět kladl na financování politických stran a kontrolu státních firem. Jako prioritu také zmínil efektivní systém zajišťování výnosů trestné činnosti a daňových úniků. [35]

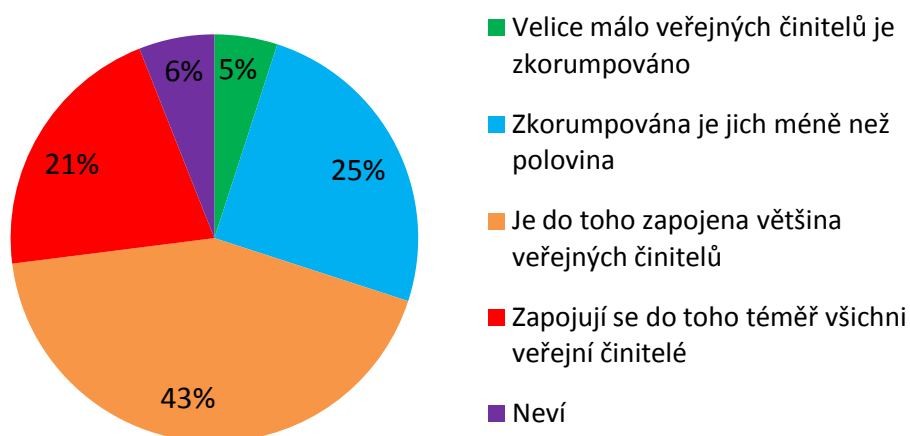
Největší progres zaznamenáváme v roce 2015. Česká republika ve světovém žebříčku CPI pokročila o 16 míst, tedy z 57. příčky na 37. s ohodnocením 56 bodů ze 100. Stejného výsledku dosáhla Jižní Korea a Malta, se kterou se ČR dělí o 19.–20. příčku v rámci Evropské unie. Zásahu za zlepšení hodnocení TI přisuzuje zejména omezování korupčních příležitostí a zdokonalení postihu korupce. Musíme si však uvědomit, že to není zásluha příslušného roku. Jedná se spíše o dlouhodobý vývoj, který započal v roce 2012 v rámci systémových změn. Proto je nutné „neusnout na vavřínech“ a pokračovat v dosahování cílů protikorupční politiky, aby se pozitivní trend projevil i v budoucích letech. Stále je třeba pracovat na otázkách financování politických stran, státního zastupitelství a prokazování původu majetku. Neméně důležitá je i ochrana whistleblowerů (oznamovatelů korupčního jednání). [36]

Udržení pozitivního trendu, o kterém jsme hovořili v předchozím odstavci, se však nezdařilo. V roce 2016 se Česká republika propadla o 10 míst ve světovém žebříčku CPI. Umístila se tedy na 47. místě s 55 body spolu s Maltou a Kypr. V rámci Evropské unie se ČR dělí o 19.–21. místo. Z hlediska hodnocení CPI se jedná o propad o pouhý jeden bod. K výsledkům a dalším možným krokům se David Ondráčka vyjádřil takto: *„TI se snaží o racionální diskurz nad korupcí, principiální, ale bez hysterie. Z našeho pohledu je klíčové udržet funkční, nezávislé instituce a základní pravidla demokratického provozu. Objektivně vzato, řada věcí se kultivuje, ale korupce nezmizela, jen probíhá sofistikovaně a v rukavičkách. Vlivné zájmové skupiny už nepotřebují porušovat zákon, spíš prosadí jeho změnu a svou činnost tím legalizují.“* [32]

3.2. Vnímání rizika korupce českou společností

Výzkum, prováděný společností GfK v roce 2006, ukázal, že 56 % české populace považuje úplatek za běžnou součást života. [20] Pro zmapování aktuální situace vnímání korupce českou veřejností v globálním měřítku, použijeme výsledky posledních výzkumů již zmíněných agentur CVVM a STEM.

Poslední výzkum agentury CVVM, který byl proveden v březnu 2017, se v neposlední řadě zaměřil na názory občanů ohledně rozšířenosti a míry korupce u veřejných činitelů a institucí. Celkový počet respondentů čítal 1045 osob ve věku od 15 let. CVVM shledalo v tomto výzkumu jistou dávku skepticismu, který podle výsledků z předešlých let přetrvává. Grafické znázornění výsledků posledního šetření můžete vidět na **Obrázku 4**. Že zkorumpovaných veřejných činitelů je velmi málo si myslí 5 % respondentů, 25 % dotázaných soudí, že zkorumpovaných veřejných činitelů či institucí je méně než polovina. Velká část respondentů, která tvoří 43 %, je přesvědčena o zapojení většiny veřejných činitelů do korupčních jednání. Nejvíce skeptická část respondentů zabírá 21 %. Tito lidé si myslí, že se korupčních praktik účastní téměř všichni veřejní činitelé. Je tu i část dotázaných, která na danou problematiku neměla názor. Odpověď „*Nevím*“ zvolilo 6 % respondentů, většinou se jednalo o osoby od 15 do 19 let, kteří s korupcí pravděpodobně neměli žádnou zkušenost. [4]

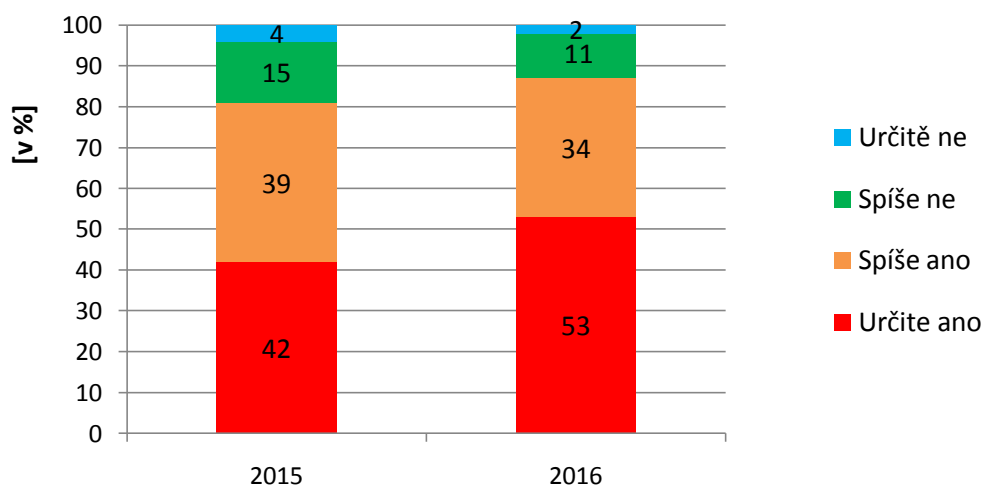
Obrázek 4: CVVM: Rozšířenost braní úplatků a korupce mezi veřejnými činiteli v ČR (2017)

Zdroj: [4]

Ústav empirických výzkumů STEM provedl poslední výzkum v listopadu až prosinci roku 2016 na 1020 respondentech starších 18 let. Také shledal jistou míru skepticismu, 87 % obyvatel vidí korupci jako jeden z největších problémů naší země. [29]

Na **Obrázku 5** vidíme, že oproti předešlému šetření v roce 2015 negativní vnímání korupce v ČR výrazně zesílilo. STEM to přikládá k migrační krizi, která byla v roce 2015 vnímána jako větší problém. V roce 2016 53 % odpovídajících zcela souhlasilo, že korupce je jedním z největších problémů naší země. Dalších 34 % obyvatel se k této variantě přiklonilo s odpovědí „*Spíše ano*“. Odpovědi „*Spíše ne*“ a „*Určitě ne*“ volilo dohromady

13 % respondentů. Jistý pokrok v pronásledování a trestání případů korupce zaznamenalo 38 % odpovídajících. [29]

Obrázek 5: STEM: Korupce je jedním z největších problémů naší země (2015–2016)

Zdroj: [29]

Na tyto výsledky navážeme vlastním dotazníkovým výzkumem. Celkově jsme získali odpovědi 203 respondentů, z toho bylo 93 mužů (45,8 %) a 110 žen (54,2 %). V **Tabulce 7** můžete vidět počet respondentů každé fakulty a procentuální podíl na celkovém počtu studentů 3. ročníků Univerzity Pardubice.

Tabulka 7: Počet respondentů a jejich procentuální podíl na počtu studentů 3. ročníků vybraných fakult

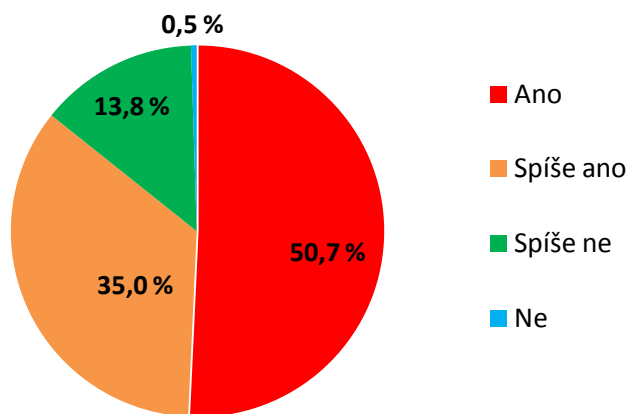
Fakulta	Počet studentů 3. ročníku	Počet respondentů	Procentuální podíl
DFJP	163	56	34 %
FCHT	364	85	23 %
FES	199	62	31 %
Celkem	726	203	28 %

Poznámka:

DFJP ... Dopravní fakulta Jana Pernera; FCHT ... Fakulta chemicko-technologická; FES ... Fakulta ekonomicko-správní

Zdroj: Vlastní zpracování

Na **Obrázku 6** vidíme výsledky odpovědí studentů UPCE na první otázku ohledně výskytu korupce v ČR. Více jak 50 % respondentů si myslí, že se korupce v ČR vyskytuje, 35 % se k té možnosti přiklání. Možnost, že se korupce v ČR spíše nevyskytuje, zvolilo 13,8 % respondentů a 0,5 % respondentů, tedy jeden student, si myslí, že se korupce v ČR nevyskytuje.

Obrázek 6: Vnímání výskytu korupce v ČR

Zdroj: Vlastní zpracování

Na otázku, která zní: „Zaručuje současný režim stejné šance pro všechny lidi?“, odpovědělo 5,9 % respondentů kladně a 30,1 % respondentů se k této možnosti přiklonilo. Možnost „spíše ne“ zvolilo 38,9 % respondentů a 25,1 % respondentů říká, že současný režim stejné šance určitě nezaručuje. Z genderového hlediska se ke kladné odpovědi přiklání zhruba 32,7 % žen a 39,8 % mužů.

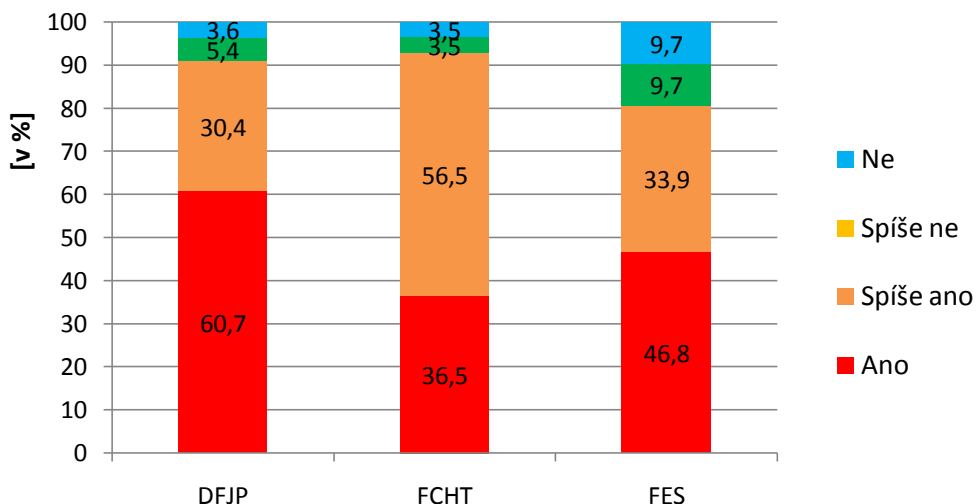
Tabulka 8 nabízí pohled na odpovědi studentů na otázku, co si vybaví pod pojmem malá korupce. Výsledky jsou uvedené v rámci všech respondentů bez rozlišení fakult či pohlaví.

Tabulka 8: Vnímání malé korupce studenty vybraných fakult

Příklad	Ano [%]	Ne [%]
Bonboniéra zdravotní sestře	32,0	68,0
Finanční obnos za účelem získání povolení (př. stavebního)	90,1	9,9
Spropitné číšníkovi	4,9	95,1
Získávání titulů na plzeňské právnické fakultě za nestandardních podmínek	57,6	42,4
Nabídka úplatku policii za promlčení dopravního přestupku	88,7	11,3
Protislužba kamarádovi (posekání trávníku za pořezání dříví)	4,9	95,1
Financování dovolené v Karibiku z veřejných prostředků	56,7	43,3
Květina učitelce	7,9	92,1
Manipulace voleb v rámci získání veřejné zakázky	64,5	35,5

Zdroj: Vlastní zpracování

Na **Obrázku 7** vidíme, že studenti z velké části považují nabídku úplatku policii za malou korupci. Nejvíce přesvědčená je o tom FCHT s 93 % kladných odpovědí, hned za ní se nachází DFJP s 91,1 % a poslední je FES s 80,7 %. Bez ohledu na fakulty, kladnou odpověď zvolilo 90 % žen a 87,1 % mužů.

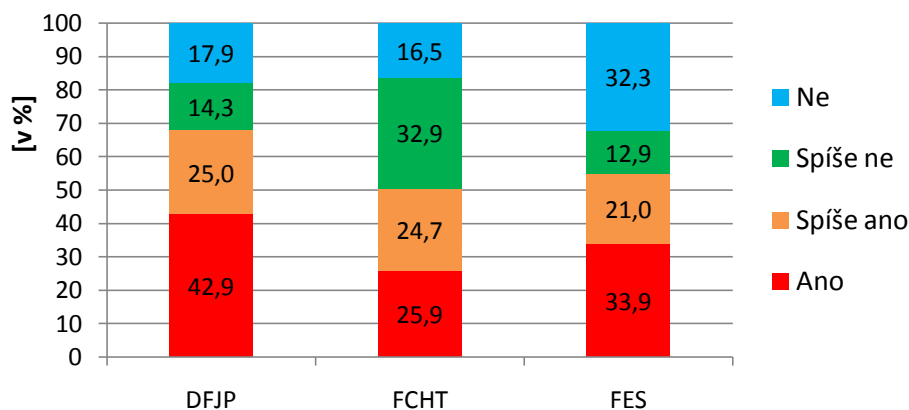
Poznámka:

DFJP ... Dopravní fakulta Jana Pernera; FCHT ... Fakulta chemicko-technologická; FES ... Fakulta ekonomicko-správní

Obrázek 7: Malá korupce z pohledu fakult: Nabídku úplatku policii za promlčení dopravního přestupku

Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 8 demonstruje, že financování dovolené z veřejných prostředků představuje malou korupci pro 67,9 % respondentů DFJP, 54,9 % respondentů FES a 50,6 % respondentů FCHT. Z hlediska pohlaví, kladnou odpověď zvolilo 50,9 % žen a 63,4 % mužů.

Poznámka:

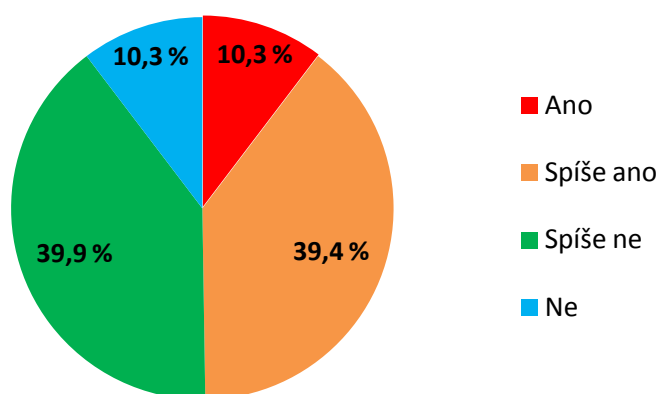
DFJP ... Dopravní fakulta Jana Pernera; FCHT ... Fakulta chemicko-technologická; FES ... Fakulta ekonomicko-správní

Obrázek 8: Malá korupce z pohledu fakult: Financování dovolené v Karibiku z veřejných prostředků

Zdroj: Vlastní zpracování

Když jsme se zeptali, zda pracovitý a přemýšlivý člověk může v naší společnosti dobře uplatnit své schopnosti, většina respondentů (80,3 %) odpověděla kladně. Odpověď „Ano“ nebo „Spíše ano“ zvolilo 76,4 % žen a 84,9 % mužů.

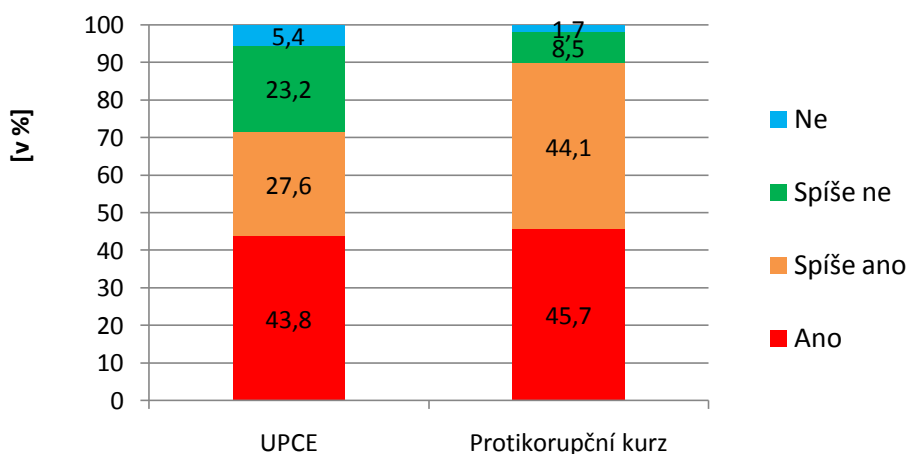
Jak můžeme vidět na **Obrázku 9**, pokrok při pronásledování a trestání případů korupce vnímají respondenti téměř stejně. Z toho jistý pokrok zaznamenalo 52,7 % žen a 46,2 % mužů. Agentura STEM položila v posledním šetření stejnou otázku. Kladně odpovědělo 38 % respondentů. [29] Společně s vedoucím bakalářské práce jsme provedli výzkum ohledně vnímání korupce studenty protikorupčního kurzu Aktivity proti korupci v letech 2015–2016. K této otázce bylo zaznamenáno 54,4 % kladných odpovědí. Je to tedy téměř o 5 % více než u respondentů našeho výzkumu. Byl také proveden výzkum v rámci dnů otevřených dveří FES. Potenciální budoucí studenti UPCE vnímají pokrok z více jak 85 %.

Obrázek 9: Dosažení jistého pokroku při pronásledování a trestání případů tunelování, rozkrádání a korupce

Zdroj: Vlastní zpracování

Téměř 72 % respondentů vnímá korupci politiků jako vážný problém naší země. Podrobnější výsledky můžete sledovat na **Obrázku 10**. Z genderového hlediska to tak vidí 76,4 % žen a 65,6 % mužů. Z pohledu vybraných fakult se ke korupci politiků jako k vážnému problému ČR přiklání 83,9 % respondentů FES, hned za nimi jsou respondenti DFJP s 78,6 % a jako poslední 57,6 % respondentů FCHT. V porovnání s výzkumem z protikorupčního kurzu je korupce politiků pro naši skupinu respondentů méně závažný problém, a to zhruba o 18 %. V rámci dnů otevřených dveří FES vidí korupci politiků jako vážný problém okolo 56 % respondentů.

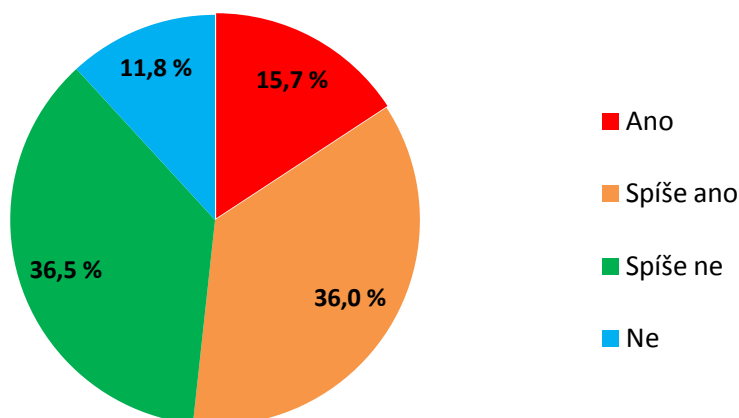
Poznámka:

UPCE ... Univerzita Pardubice

Obrázek 10: Korupce politiků je vážným problémem naší země

Zdroj: Vlastní zpracování

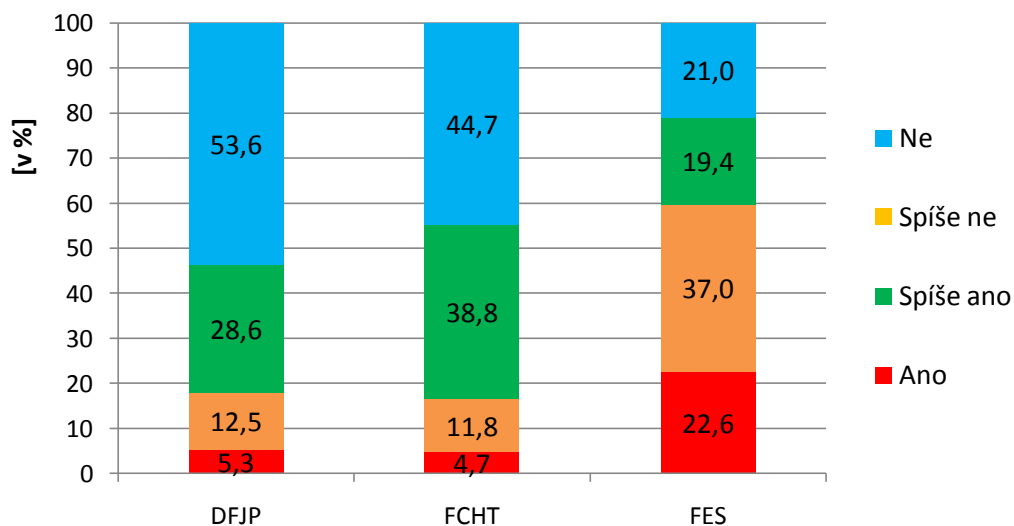
Obrázek 11 demonstruje výsledky odpovědí na otázku, zda je míra korupce politiků a státních úředníků v České republice vyšší než v ostatních západoevropských zemích. Zhruba 51,7 % respondentů si myslí, že ano. V rámci genderového rozdělení zvolilo odpověď „Ano“ nebo „Spíše ano“ 50 % žen a 53,8 % mužů. V rámci protikorupčního kurzu s tím souhlasí téměř 40 % respondentů.

Obrázek 11: Míra korupce politiků a státních úředníků je v České republice vyšší než v ostatních západoevropských zemích

Zdroj: Vlastní zpracování

Na **Obrázku 12** můžeme vidět, jaké procento dotazovaných studentů vybraných fakult plánuje pracovat ve veřejném sektoru. Pro DFJP (17,8 %) a FCHT (16,5 %) je tento předpoklad minimální, studenti z velké části plánují pracovat mimo veřejný sektor. U studentů FES se tento pohled liší. Téměř 60 % z nich plánuje budoucí zaměstnání v rámci veřejného sektoru.

Poznámka:

DFJP ... Dopravní fakulta Jana Pernera; FCHT ... Fakulta chemicko-technologická; FES ... Fakulta ekonomicko-správní

Obrázek 12: Plán budoucího zaměstnání fakult ve veřejném sektoru

Zdroj: Vlastní zpracování

Média a informace o dění v České republice sleduje téměř 73 % respondentů. Na konkrétní kauzu z poslední doby si vzpomíná 47,8 % dotazovaných. Nejčastěji byla zmíněna kauza Čapí hnízdo v čele s ministrem financí Andrejem Babišem, dále kauza Pandury v souvislosti s lobbistou Markem Dalíkem. Také byly zmíněny kauzy ve spojitosti s Davidem Rathem, Vladimírem Růžičkou a Janou Nečasovou.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo definovat pojem korupce a zmapovat vývoj jejího vnímání v České Republice. Výzkumy agentur STEM a CVVM byly doplněny dotazníkovým šetřením, které bylo zaměřené na vnímání korupce studenty Univerzity Pardubice.

Pro pochopení samotného pojmu a problémů spojených s korupcí jsme vybrali definici, která zní: „*Korupce je zneužití svěřené moci pro soukromé obohacení.*“ [27] Z definice je jasné, že korupci může způsobovat pouze člověk, který disponuje určitou pravomocí nebo zná osobu, které byla tato pravomoc svěřena. Tento fenomén má vliv na celou společnost. Důsledkem je vznik sociálního problému.

Vývoj vnímání korupce v ČR jsme zmapovali pomocí expertního hodnocení, konkrétně Indexu vnímání korupce CPI, který každoročně zpracovává nezisková nevládní organizace Transparency International. Dle jejích výsledků došlo v České republice k určitému pokroku, který se projevil především v roce 2015. ČR získala 56 bodů ze 100 a posunula se tak o 16 příček kupředu. Ovšem v následujícím roce hodnoty opět klesly. ČR se ve světovém žebříčku propadla o 10 míst. V rámci šetření veřejného mínění jsme využili výsledky výzkumů agentur CVVM a STEM. V obou případech se prokázal jistý skepticismus obyvatel ČR ohledně korupce na našem území i pokroku v jejím pronásledování a trestání.

Pro vlastní výzkum byli za cílovou skupinu zvoleni studenti, kteří by v budoucnu mohli korupci výrazně ovlivnit prostřednictvím svého zaměstnání. U této skupiny se předpokládá, že většina studentů (vysokoškolských absolventů) má šanci obsadit v rámci svého zaměstnání vedoucí pozice, ze kterých se dá leccos změnit. Tato teorie se opírá o Akční plán v boji s korupcí pro rok 2017, podle kterého měly být zavedeny protikorupční kurzy do rámce vzdělávacích programů. Základní úvaha spočívá v nekorupčním jednání studentů, kterému se naučili díky zavedeným protikorupčním kurzům. Tento projekt se nachází v začátku a kurzy ještě nejsou samozřejmostí každé vysoké školy či fakulty. Naše úvaha pracuje s teorií výměny generací. Jestliže mladá, protikorupčně smýšlející generace vymění tu starší zkorumpovanou, mohlo by v rámci ekonomiky ČR dojít k výrazné regulaci korupčního prostředí ve stádiu nahodilé korupce. Abychom tyto úvahy potvrdili, bylo nezbytné zjistit, jak tato skupina mladých lidí korupci vnímá, a to pomocí dotazníkového šetření. Respondenty tohoto výzkumu se stali studenti 3. ročníků fakulty dopravní Jana Pernera, chemicko-technologické a ekonomicko-správní. Zmíněné tři fakulty zahrnují uplatnění ve většině odvětvích české ekonomiky, mezi nimiž se nacházejí i ty nejvíce kritické korupční oblasti. Vlastní výzkum obsahuje čtyři výzkumné otázky: **1.:** „*Jak korupci vnímají studenti Univerzity*

Pardubice?“, 2.: „Jaký je rozdíl ve vnímání korupce mezi vybranými fakultami?“, 3.: „Jak se liší vnímání korupce studentů, kteří prošli protikorupčním kurzem a těch, kteří jím neprošli?“ a 4.: „Jaký je rozdíl mezi vnímáním korupce studenty UPCE a vnímáním korupce celou společností?“, na které jsme hledali odpovědi pomocí anonymního dotazníku. Z finančních a časových důvodů bylo zvoleno dotazování elektronickou formou.

Z uvedených odpovědí na jednotlivé otázky dotazníkového šetření jsme zaznamenali negativní postoj studentů ke korupci, i k situaci v ČR. Téměř 85 % respondentů je přesvědčeno o výskytu korupce v ČR. Tento jev vnímají jako vážný problém naší země (72 %). Více jak polovina dotázaných si myslí, že současný režim nezaručuje stejné šance pro všechny lidi. Na druhou stranu většina respondentů (80 %) věří, že pracovitý a přemýšlivý člověk má možnost uplatnit své schopnosti v naší společnosti.

Závažnost problému korupce nejvíce vnímají studenti Fakulty ekonomicko-správní. Rozlišování pojmu malé korupce zase nejlépe prokázali studenti Fakulty chemicko-technologické. Korupci politiků jako vážný problém naší země vnímá 84 % respondentů FES, 79 % respondentů DFJP a 58 % respondentů FCHT. Pod nabídkou úplatku policii za promlčení dopravního přestupku si představuje malou korupci 93 % respondentů FCHT, 91 % respondentů DFJP a 81 % respondentů FES. Financování dovolené v Karibiku z veřejných prostředků představuje malou korupci především pro 78 % studentů Dopravní fakulty Jana Pernera. Nejméně se k tomu přiklání studenti FES (55%) a FCHT (51 %).

Studenti protikorupčního kurzu přikládají problému korupce ještě větší vážnost než je tomu u naší skupiny respondentů. I když u odpovědí ohledně pokroku v pronásledování korupce a míry korupce ČR vedle ostatních západoevropských zemích jsou více optimističtí. Korupci politiků jako vážný problém naší země vnímá téměř 90 % účastníků protikorupčního kurzu. To je o 18 % více než u respondentů našeho výzkumu. Pokrok v pronásledování a trestání korupce vidí zhruba 55 % respondentů protikorupčního kurzu, což je o 5 % více než u respondentů našeho výzkumu. Naopak vyšší míru korupce v ČR než v ostatních západoevropských zemích vnímá o 13 % respondentů méně než je tomu v našem výzkumu. Tyto rozdíly přikládáme protikorupčním kurzům, které se do hloubky zabývají danou tematikou, rozebírají rizika a problémy spojené s korupcí a naší společností, naučí studenty o tomto jevu více přemýšlet a nespolehat se na zdroje s omezenými informacemi.

V porovnání s výzkumem agentury STEM, který zahrnuje všechny věkové kategorie, je vnímání korupční situace našimi respondenty více pozitivní. Pokrok v pronásledování korupce vnímá 38 % respondentů STEM, což je o 12 % méně než v našem výzkumu.

Ve srovnání se skupinou nižší věkové kategorie naši respondenti zaujímají více realistický postoj. Korupci politiků jako vážný problém vnímá 56 % respondentů mladší kategorie, to je o 16 % méně než u našich respondentů. Pokrok v pronásledování a trestání korupce vnímají zase o 35 % více. Rozdíly ve vnímání korupce jsou přikládány věku, vzdělání a především zkušenostem respondentů.

Dle odpovědí studentů ohledně malé korupce se domníváme, že většina z nich protikorupčním kurzem neprošla. Příklady, které již nezasahují do typu bagatelní korupce, studenti UPCE z více jak 50 % za malou korupci považují. Další příklady jako bonboniéra sestře za malou korupci považovány nejsou. Z těchto výsledků můžeme usuzovat, že studenti nevědí, co pojem malá korupce obnáší. Také můžeme říct, že některé z těchto příkladů jsou ze strany respondentů pravděpodobně považovány za normální jev. Více jak polovinu respondentů našeho výzkumu tvořily ženy. Mohli jsme si všimnout, že jejich postoj ke korupci je více pesimistický než u mužů a příklady malé korupce rozlišují lépe. Ve veřejném sektoru plánuje pracovat více jak jedna čtvrtina respondentů, z toho více jak 75 % tvoří ženy. Jak už bylo potvrzeno v jiných studiích, jestliže by ve veřejném sektoru působilo více žen, míra korupce by mohla značně poklesnout.

Z hlediska naší úvahy o výměně generací soudíme, že námi zkoumaná skupina studentů vykazuje určité známky korupční náchylnosti, které jsou pravděpodobně způsobeny nevědomostí. Kdyby byly protikorupční kurzy zahrnuty do výuky všech studentů, mohlo by dojít k pokroku ve vnímání korupce a uvědomění si jejích rizik a důsledků, které způsobuje, ale také otázek etiky, jež jsou s korupcí úzce spojeny. Po těchto změnách bychom s určitou pravděpodobností mohli tvrdit, že by vliv absolventů VŠ mohl mít v regulaci korupce svou váhu.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] BOEHM, Frédéric. Anti-corruption in Regulation – A Safeguard for Infrastructure Reforms. *Journal of Competition and Regulation in Network Industries* [online]. 2009, **2009**(1), 45-75 [cit. 2017-04-17]. Dostupné z: <http://www.icgg.org/downloads/Boehm%20-%20Anti-Corruption%20as%20Safeguard%20for%20Public%20Sector%20Reforms.pdf>
- [2] CLAUSEN, Bianca; KRAAY, Aart; NYIRI, Zsolt. 2009. Corruption and Confidence in Public Institutions : Evidence from a Global Survey. World Bank, Washington, DC. © World Bank.
- [3] CVVM. *CVVM: Sociologický ústav AV ČR* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2017 [cit. 2017-03-04]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/o-nas/kdo-jsme>
- [4] CVVM. *Názor na rozšířenost a míru korupce u veřejných činitelů a institucí* [online]. [cit. 2017-04-11]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7686/f3/po170407.pdf
- [5] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Česká republika od roku 1989 v číslech - 2015* [online]. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/32955062/32018116_0402.pdf/f4d965f2-c4f6-482b-82c3-12a430ace940?version=1.2
- [6] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Evidenční počet zaměstnanců a jejich mzdy v jednotlivých čtvrtletích let 2010 - 2014, definitivní údaje* [online]. [cit. 2017-03-30]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/definitivni-udaje-za-rok-2013-279mtpa2ks>
- [7] DANČÁK, Břetislav, Vít HLOUŠEK a Vojtěch ŠIMÍČEK, ed. Korupce: projevy a potírání v České republice a Evropské unii. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2006. s. 13-29; 68-72, ISBN 80-210-4062-9.
- [8] DAVID, Vladislav a Alexander NETT. Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém. Praha: C.H. Beck, 2007. Právo a společnost (C.H. Beck). s. 1-85, ISBN 978-80-7179-562-9.
- [9] DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 4., nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1966-8.

- [10] EY. *Corporate misconduct — individual consequences: Global enforcement focuses the spotlight on executive integrity* [online]. [cit. 2017-04-13]. Dostupné z: [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-global-fraud-survey-2016/\\$FILE/ey-global-fraud-survey-final.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-global-fraud-survey-2016/$FILE/ey-global-fraud-survey-final.pdf)
- [11] FRIČ, Pavol. *Korupce na český způsob*. Praha: Nakladatelství G plus G, 1999. Zde a nyní.s. 9-47, ISBN 80-86103-26-9.
- [12] FRIČ, Pavol. Pojem "sociální problém" a všeobecná teorie sociálních problémů v americké sociologii. *Sociológia* 22. 1990, **1990**(1), 29-44.
- [13] GÖKÇEKUŞ, Ömer a Kevin BENGİYAK. *Peculiar dynamics of corruption: religion, gender, EU membership, and others*. New Jersey: World Scientific, c2015. s. 53-55, ISBN 978-981-4556-97-2.
- [14] HORNÍK, Jan a Hana ŽUFANOVÁ. *Základní minimum o korupci a trestním právu: pro pedagogy středních škol*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 33-39; 112-114, ISBN 978-80-7478-531-3.
- [15] CHMELÍK, Jan a Zdeněk TOMICA. *Korupce a úplatkářství*. Praha: Linde, 2011. s. 15-31, ISBN 978-80-7201-866-6.
- [16] KLITGAARD, Robert E. *Controlling corruption*. Berkeley: University of California Press, c1988. ISBN 0-520-07408-4.
- [17] KOHOUT, Pavel. *Boj proti korupci: sborník textů pracovní skupiny pro boj proti korupci*. Praha: Úřad vlády České republiky, Národní ekonomická rada vlády (NERV), 2011. ISBN 978-80-7440-053-7.
- [18] MINISTERSTVO VNITRA. *Sbírka mezinárodních smluv: Občanskoprávní úmluvy proti korupci* [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <http://www.korupce.cz/assets/zahranicni-spoluprace/greco/ETS-174.pdf>
- [19] MINISTERSTVO VNITRA. *Sbírka mezinárodních smluv: Trestněprávní úmluvy proti korupci* [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <http://www.korupce.cz/assets/zahranicni-spoluprace/greco/ETS-173.pdf>
- [20] MINISTERSTVO VNITRA. *Strategie vlády v boji proti korupci 2006 - 2011* [online]. [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/strategie-korupce-ppt.aspx

- [21] MUNGIU-PIPPIDI, Alina. *The Quest for Good Governance: How Societies Develop Control of Corruption*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015. ISBN 978-1-107-53457-5.
- [22] NAXERA, Vladimír. *Korupce v komunistickém režimu a v průběhu postkomunistické transformace: studie korupčních, klientelistických a patronáží jevů z prostředí Československa/České republiky*. V Brně: Doplněk, 2015. Společensko-ekologická edice. ISBN 978-80-7239-323-7
- [23] OECD. *Corruption: A Glossary of International Standards in Criminal Law* [online]. [cit.2017-04-10]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/corruptionglossaryofinternationalcriminalstandards.htm>
- [24] OECD. *Recommendation for Further Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions* [online]. [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/oecdantibriberyrecommendation2009.htm>
- [25] PETROVSKÝ, Karel. *Korupce po česku, aneb, Korupce očima průměrného Čecha*. Praha: Eurolex Bohemia, 2007. s. 15-20, ISBN 978-80-86861-94-4.
- [26] ROUDNÝ, Radim. *Korupce: boj proti korupci ve veřejné správě*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2001. s. 7-18, ISBN 80-7194-314-2.
- [27] SMITH, Michael L. *Vnímání a realita korupce v České republice - nové výzkumy, metody a postupy*. Praha: ISEA - Institut pro sociální a ekonomické analýzy, 2008. ISBN 978-80-903316-4-8.
- [28] STEM. *Korupce* [online]. [cit. 2017-04-16]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/?s=korupce>
- [29] STEM. *Korupce je stále podle názoru veřejnosti palčivým problémem naší společnosti* [online]. [cit. 2017-04-12]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/korupce-je-stale-podle-nazoru-verejnosti-palcivym-problemem-nasi-spolecnosti/>
- [30] STEM. *STEM: Ústav empirických výzkumů* [online]. Mikosoft Praha, 2017 [cit. 2017-03-04]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/o-nas/>
- [31] TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Bribe Payers Index* [online]. [cit. 2017-03-04]. Dostupné z: <http://www.transparency.org/research/bpi/>
- [32] TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Česká republika neudržela pozitivní trend, v žebříčku CPI se propadla o 10 míst* [online]. [cit. 2017-03-17]. Dostupné

z: https://www.transparency.cz/cpi2016/?gclid=Cj0KEQjw76jGBRDm1K-X_LnrmuEBEiQA8RXYZ5EW9uDJMuXTuC5XDNZQIa707LVqS2DEvQGu8wYoOJ4aAsj88P8HAQ

- [33] TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Hodnocení České republiky v Indexu vnímání korupce (CPI) 2012 odráží hluboce rozloženou státní správu, špatné fungování politických stran a nedotažení klíčových priorit protikorupční politiky* [online]. [cit. 2017-03-16]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/hodnoceni-ceske-republiky-indexu-vnimani-korupce-cpi-2012-od/>
- [34] TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Index vnímání korupce /CPI/ Transparency International v roce 2013: v hodnocení 31 evropských zemí je Česká republika na 25. místě* [online]. [cit. 2017-03-16]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/cpi-2013/>
- [35] TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Index vnímání korupce 2014* [online]. [cit. 2017-03-16]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/vysledky-zebricku-zemi-podle-indexu-vnimani-korupce-2014/>
- [36] TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Index vnímání korupce 2015* [online]. [cit. 2017-03-17]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/cpi2015/>
- [37] TRANSPARENCY INTERNATIONAL. *Co je to korupce* [online]. [cit. 2017-02-03]. Dostupné z: <https://www.transparency.cz/co-je-to-korupce/>
- [38] ÚŘAD VLÁDY ČR. *Akční plán boje s korupcí na rok 2017* [online]. [cit. 2017-04-05]. Dostupné z: <http://www.korupce.cz/assets/protikorupcni-dokumenty-vlady/na-leta-2015-2017/Akni-plan-boje-s-korupci-na-rok-2017.pdf>
- [39] VOLEJNÍKOVÁ, Jolana. *Korupce v ekonomické teorii a praxi*. Praha: Profess Consulting, 2007. Cesta k finanční svobodě. s. 13-58, ISBN 978-80-7259-055-1.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A Dotazník

Příloha A Dotazník

Na následující otázky odpovídejte laskavě pomocí KARTY A.

Pokyn: Předložte dotázanému KARTU A!

1	Určitě ano	3	Spíše ne
2	Spíše ano	4	Určitě ne

1. Myslíte si, že se v ČR vyskytuje korupce?

1	2	3	4
---	---	---	---

2. Zaručuje současný režim stejné šance pro všechny lidi?

1	2	3	4
---	---	---	---

3. Co si vybavíte pod pojmem malá korupce?

- bonboniéra zdravotní sestře

1	2	3	4
---	---	---	---

- finanční obnos za účelem získání povolení (př. stavebního)

1	2	3	4
---	---	---	---

- spropitné číšníkovi

1	2	3	4
---	---	---	---

- získávání titulů na plzeňské právnické fakultě za nestandardních podmínek

1	2	3	4
---	---	---	---

- nabídka úplatku policii za promlčení dopravního přestupku

1	2	3	4
---	---	---	---

- protislužba kamarádovi (posekání trávníku za pořezání dříví)

1	2	3	4
---	---	---	---

- financování dovolené v Karibiku z veřejných prostředků

1	2	3	4
---	---	---	---

- květina učitelce

1	2	3	4
---	---	---	---

- manipulace voleb v rámci získání veřejné zakázky

1	2	3	4
---	---	---	---

4. Myslíte si, že pracovitý a přemýšlivý člověk může v naší společnosti dobře uplatnit své schopnosti?

1	2	3	4
---	---	---	---

5. Myslíte si, že v poslední době bylo u nás při pronásledování a trestání případů tunelování, rozkrádání a korupce dosaženo jistého pokroku?

1	2	3	4
---	---	---	---

6. Myslíte si, že korupce politiků je vážným problémem naší země?

1	2	3	4
---	---	---	---

7. Myslíte si, že míra korupce politiků a státních úředníků je v České republice vyšší než v ostatních západoevropských zemích?

1	2	3	4
---	---	---	---

8. Plánujete pracovat ve veřejném sektoru?

1	2	3	4
---	---	---	---

9. Sledujete média a informace o dění v ČR?

1	2	3	4
---	---	---	---

10. Zaznamenali jste v poslední době nějakou korupční kauzu? Jestliže ano, napište jakou.

- Ano
- Ne

11. Jste:

- muž
- žena

12. Studujete:

- DFJP
- FCHT
- FES